

СЪДЪРЖАНИЕ

Новото ръководство на Националния осигурителен институт.....	3
Осигуряването в числа	
Антонина Николова – Отчет за изпълнението на Закона за бюджета на Държавното обществено осигуряване за 2008 г.	4
Финансов контрол	
Уляна Христозова – Годишно докладване за състоянието на системите за финансово управление и контрол.....	12
Пенсии	
Минимални размери на пенсиите от 1 юли 2009 г.	20
Експерт	
Зоя Славова – За повече жени в политиката и на ръководни позиции.....	22
Евроинтеграция	
България по пътя към Европа	24
Годишнини	
90 години Международната организация на труда	28

В съдържанието на брой 2/2009 г. на Бюлетина на НОИ е допусната следната грешка: Името на едната авторка на статията “Пенсионните права на служителите в институциите на Европейските общности” е изписано неправилно. Вместо Пенка Врабчева трябва да се чете **Пенка Танева**, както е на с. 23 под заглавието на същия материал. Редакцията поднася своите извинения.

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година VIII, брой 3, 2009

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат СД "Симолини-94"
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1028
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

НОВОТО РЪКОВОДСТВО НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

С решение на Народното събрание от 21 май 2009 г. (обн. ДВ, бр. 40 от 29 май 2009 г.), на основание чл. 84, т. 8 и чл. 86, ал. 1 от Конституцията на Република България и чл. 37, ал. 1 и чл. 39 от Кодекса за социално осигуряване, за управител на Националния осигурителен институт с мандат 4 години беше избран Сотир Ушев, а за подуправител беше избрана Весела Караиванова за втори 4-годишен мандат.

СОТИР ГЕОРГИЕВ УШЕВ е роден на 17 август 1960 г. в с. Сатовча, Благоевградско.

През 1981 г. завършва ВВТУ “Тодор Каблешков” специалност “Експлоатация на ж.п.техника” със степен бакалавър; 1996 г. – магистър по “Международни отношения” в Киевския университет, политолог; 2003 г. – магистър в специалността “Социален мениджмънт” към УНСС, икономист; 2005 г. – бакалавър в Шуменския университет “Епископ Константин Преславски” в специалност “Икономика на труда”, икономист; 2008 г. – магистър в Шуменския университет “Епископ Константин Преславски” специалност “Маркетинг”, икономист.

Професионален опит:

1981–2000 г. – военнослужещ. Работил е като директор на Военноинвалиден дом, като началник-управление в ДП “Транспортно строителство и възстановяване”, като заместник началник-управление на Войски на Министерство на транспорта и др.;

1.01.2003–1.07.2003 г. – ръководител на инспектората към Агенцията за социално подпомагане;

1.07.2003–15.07.2003 г. – главен секретар на Агенцията за социално подпомагане;

15.07.2003–21.11.2003 г. – заместник-изпълнителен директор на Агенцията за социално подпомагане;

24.11.2003–22.12.2003 г. – заместник-изпълнителен директор на Агенцията по заетостта;

22.12.2003–21.05.2009 г. – изпълнителен директор на Агенцията по заетостта към министъра на труда и социалната политика.

Лични умения и компетенции:

Владее руски и френски език; член е на Ловно-рибарския съюз; член е на редакционния съвет на “Труд и право”; 2005–2006 г. – председател на Съвета на “ПРО” ЕАД; 2008–2009 г. – член на Съвета на “ПРО” ЕАД.

ВЕСЕЛА НИКОЛОВА КАРАИВАНОВА-НАЧЕВА е родена в гр. Момчилград.

Завършила е Университета за национално и световно стопанство, специалност “Счетоводство и контрол” със степен “Магистър” през 1988 г.

Професионален опит:

1992–1993 г. – методолог “Приходи от юридически лица” в Териториална данъчна дирекция, гр. Пловдив; данъчен инспектор в Данъчна служба, гр. Карлово;

1993–2000 г. – методолог “Косвени данъци”, гл. данъчен инспектор в Териториална данъчна дирекция, гр. Пловдив;

2000–2004 г. – ръководител “Ревизии”, гл. данъчен инспектор в Главна данъчна дирекция – София, Данъчна служба – Лозенец;

май 2004–април 2005 г. – депутат в 39-о Народно събрание – член на Парламентарната комисия по бюджет и финанси; член на Парламентарната комисия по земеделие и гори; член на Временната парламентарна анкетна комисия за проверка на междуправителствените споразумения за кредити, предоставяни на други държави;

април 2005–май 2009 г. – подуправител на Националния осигурителен институт.

Има специализации по финансово и данъчно право и по прилагане на международни счетоводни стандарти.

Ползва немски и руски език.

Омъжена, с едно дете.

ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2008 Г.

Антонина Николова,
главен експерт в отдел “Анализ и планиране на бюджета”
в Главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”

Основният финансов план на социалноосигурителната система, с който се материализира Кодексът за социално осигуряване и се изпълнява определената за годината осигурителна политика, е консолидираният бюджет на Държавното обществено осигуряване (ДОО). Публичното отчитане на този бюджет и на бюджетите на отделните фондове, съобразно спецификата на осигурителните рискове и съвкупността на осигурените лица, както и последващият контрол върху неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, позволява прозрачност при изразходването на бюджетните средства на приоритетите в социалноосигурителната политика. Той спомага ръководните органи на НОИ да представят пред органите на управление на държавата и пред широката общественост не само конкретните резултати и ефекти за изтеклата година, но и очертаните насоки на провежданата реформа в социалното осигуряване в краткосрочен и дългосрочен план.

Най-важните **политики**, реализирани чрез изпълнението на бюджета на ДОО за 2008 г., се отнасят до:

- **Значително повишаване на пенсиите в номинално и реално изражение.** Тази политика беше осъществена първоначално чрез **осъвременяване на пенсиите от 1 юли с 10,35 на сто.** Впоследствие, в резултат на преизпълнението на приходите по бюджета на ДОО и на Държавния бюджет през 2008 г., правителството предприе **допълнителни мерки за увеличаване на доходите на пенсионерите**, а именно: преизчисляване от 1 октомври 2008 г. на пенсиите за трудова дейност с осигурителния доход за страната за 2007 г. – 398,17

лв.; изплащане на еднократна допълнителна сума в размер на 50 лв. към пенсиите за трудова дейност за м. ноември 2008 г.; изплащане на еднократна допълнителна сума в размер на 150 лв. към пенсиите за м. декември на всички пенсионери, чиито пенсии са отпуснати с начална дата до 31 декември 2008 г. включително, което беше насочено към смекчаване на ефекта на инфлацията и на проявяващата се вече икономическа криза през последните месеци на годината.

- **Нарастване на приходите от осигурителни вноски**, което бе постигнато чрез увеличаване на **осигурителната база** – осигурителният доход (минимален и максимален осигурителен доход и минималните осигурителни прагове) и **заетите в икономиката**, в това число чрез постепенно намаляване дела на сивата икономика.

- **Повишаване ефективността и качеството на услугите за осигурителите и бенефициентите на системата** чрез: усъвършенстване на технологията по предоставянето на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане и за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО, чрез съчетаване на интересите на участващите в този процес страни – медицинските органи, НОИ, осигурителите и правоимащите лица; чрез изграждането на архивното стопанство на НОИ, което реализира концепцията за централизирано приемане, съхраняване и използване на разплащателна и трудовоправна документация на прекратени осигурители без правоприемник и чрез усъвършенстване на информационната система на НОИ, с цел подобряване на информационната сигурност.

• По-ефективен контрол върху поведението на осигурителите и осигурените лица по спазването на трудовото и осигурителното законодателство.

Съгласно Закона за бюджета на ДОО за 2008 г., консолидираният бюджет на ДОО е балансиран на нула чрез субсидия от Централния републикански бюджет (ЦРБ) в размер 1 973 694,3 хил. лв. Тази субсидия беше изразходвана в рамките на планирания размер. В резултат на преизпълнение на приходите с **11,82 на сто**, равняващо се на **447 712,9 хил. лв.**, беше възможно да се осъществят допълнителните мерки на правителството в областта на пенсиите. Едновременно с това от

60,0 млн. лв. от ЦРБ, предвидени като резерв за реформата в социалното осигуряване, бяха предоставени **22,2 млн. лв.**, а плащанията за пенсии в рамките на **60,0 млн. лв.** бяха осъществени, но за сметка на собствените средства на системата. В края на годината бе реализиран остатък в размер **11 661,0 хил. лв.** по валутните сметки на НОИ за разплащания по пенсиите по международни спогодби.

Основните показатели, които се планират и наблюдават от НОИ и които влияят върху изпълнението на приходите и разходите по бюджета на ДОО за 2008 г., са показани в таблицата по-долу, но техните планови и отчетени равнища са резултативни от цялостното икономическо равнище на страната през годината.

ОСИГУРЕНИ ЛИЦА И СРЕДЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ЗА ПЕРИОДА 2007–2008 г.

Показатели	2007 г. – Отчет		2008 г. – ЗБДОО		2008 г. – Отчет	
	бр.	СОД – лв.	бр.	СОД – лв.	бр.	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ – ОБЩО	2 863 541	398,17	2 719 055	464,52	2 851 226	500,56
I. Осигурени от работодател лица:	2 680 959		2 490 369		2 596 922	
От първа категория труд	9 857	721,99	9 800	901,57	7 167	898,15
От втора категория труд	106 273	595,46	99 000	685,30	88 453	728,68
От трета категория труд	2 307 852	373,65	2 210 000	439,29	2 304 478	483,89
Държавни служители	34 091	650,03	32 100	710,11	32 561	743,86
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	3 430	153,51	4 500	183,76	3 081	186,89
Лица по програмите за осигуряване на заетост и в подкрепа на майчинството	47 197	166,65	24 257	208,21	35 682	203,47
Осигурени от възложител лица (осигурени само за пенсия)	56 156	197,82	55 000	224,79	58 832	264,56
Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и трудова злополука	24 976	74,91	22 100	92,29	22 246	91,65
II. Осигурени за собствена сметка лица:	238 738		228 686		254 304	
Самоосигурени лица (осигурени за всички социални рискове)	100 739	239,51	85 462	257,60	110 903	264,73
Самоосигурени лица (осигурени само за пенсия)	100 826	230,83	100 224	251,71	99 499	253,20
Самоосигурени лица – земеделски производители и тютюнопроизводители (осигурени за всички социални рискове)	14 420	62,08	16 000	82,19	17 748	80,09
Самоосигурени лица – земеделски производители и тютюнопроизводители (осигурени само за пенсия)	22 753	61,31	27 000	81,27	26 154	65,83
III. Лица, откупили времето на обучението си – бр.	926		800		822	
– осигурителен стаж на едно лице в месеци	27,93		25,00		29,60	
IV. Лица, откупили осигурителен стаж по § 9, ал. 3 от ПЗР на КСО – бр.	32 906		30 000		49 081	
– осигурителен стаж на едно лице в месеци, платен през съответната година	2,96		3,00		2,92	

По-конкретният анализ на изпълнението на консолидирания бюджет на държавното общес-

твено осигуряване за 2008 г. показва следната картина:

I. ПРИХОДИ

Преизпълнението на общите приходи с **11,82 на сто**, равняващо се на **447 712,9 хил. лв.**, се формира основно от преизпълнение на **приходите от осигурителни вноски**, в това число:

- **вноските от работодатели** за работници и служители – **110,02** на сто изпълнение на плана, което се дължи на по-пълния обхват на осигурените лица, основно от трета категория труд. В сравнение с планирания със Закона за бюджета на ДОО брой **осигурени от работодател лица – 2 490 369**, по отчета те са **2 596 922** лица, или със **106 553 повече**, като за тях са постъпили вноски в размер на **2 556 853,6 хил. лв.**;

- **личните вноски** от работници и служители – **116,45** на сто изпълнение на плана;

- **вноските от самоосигуряващи се лица** – изпълнение **108,80** на сто, което се дължи също на **по-високия брой осигурени лица от планирания** – при план **228 686** самоосигуряващи се лица заедно със земеделските производители, са отчетени **254 304**, или с **25 618 повече**. По отношение на **осигурителния им доход**, при определен минимум **240 лв.**, по отчетни данни самоосигуряващите се лица за всички социални рискове (без трудова злополука, професионална болест и безработица) са се осигурявали върху по-висок размер – **264,73 лв.** месечно, а тези за пенсия – върху **253,20 лв.**

Към приходите от осигурителни вноски се отнасят и приходите от **главницата по ревизионните актове за начет**, събрани както от контролните органи на НАП, така и от Агенцията за държавни вземания (АДВ). Събраните суми от **контролните органи на НАП по главницата** са: при план **25 000,0 хил. лв.** са постъпили **16 997,6 хил. лв.**, т.е. изпълнението е **67,99 на сто**, а от АДВ – при план **22 000,0 хил. лв.** са събрани **16 407,1 хил. лв.**, или **74,58 на сто**.

В бюджета на ДОО са планирани и постъпват и т.нар. **неданъчни приходи**. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП, АДВ и НОИ), други неданъчни приходи и др. Събраните **лихви по ревизионните актове за начет** от НАП са в размер на **8 894,6 хил. лв.**, или **88,95 на сто** спрямо план от **10 000,0 хил. лв.**, а от АДВ – при план **8 000,0 хил. лв.** са постъпили **7 355,1 хил. лв.**, или **91,94 на сто**. По ревизионни актове за **начет, съставени от контролните органи на НОИ след 31 декември 2005 г.**, са постъпили начети и лихви в размер на **2 803,0 хил. лв.**, а от глоби, санкции, неустойки

и обезщетения по наказателни постановления са събрани **228,4 хил. лв.**

II. РАЗХОДИ

През 2008 г. **разходите на консолидирания бюджет на ДОО** по отчет възлизат на **6 451 409,6 хил. лв.** В тях са включени **основно:**

- **разходи за пенсии** – **5 634 271,6 хил. лв.** (включително **349 852,1 хил. лв.** за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за месеците ноември и декември 2008 г., в т. ч. и за минали години, и **36 994,3 хил. лв.** пощенска такса и ДДС), или **87,33 на сто** от общите разходи;

- **разходи за социални помощи и обезщетения** – **735 886,0 хил. лв.**, или **11,41 на сто** от общите разходи;

- **разходи за службите по социалното осигуряване** – **79 746,3 хил. лв.**, или **1,24 на сто** от общите разходи.

Изпълнението на плана по разходите е **106,47 на сто**, или е **налице преразход** спрямо плана от **392 285,2 хил. лв.** Той се обуславя **основно от преразхода в изплатените средства за пенсии**, в т.ч. **разходите по всички мерки в последното тримесечие на годината**. Без допълнителната сума към пенсиите за месеците ноември и декември (в т.ч. и за минало време), отчетените **общи разходи** възлизат на **6 101 557,5 хил. лв.**, което представлява **100,70 на сто от плана**. Преразход на средства спрямо плана има и за социалните помощи и обезщетения – при план от **596 240,6 хил. лв.** са изразходвани **735 886,0 хил. лв.**, т.е. с **23,42 на сто повече**.

В структурата на разходите най-съществено значение имат **разходите за пенсии без пощенски такси и ДДС**, които по отчета за 2008 г. са на обща стойност **5 597 277,3 хил. лв.** В тази сума се включват разходите за пенсии, **финансирани от ДОО**, за пенсиите, **финансирани от републиканския бюджет** и за пенсиите по **международни спогодби**. Отчетените разходи надвишават планираните с **6,24 на сто**.

За пенсии, финансирани от ДОО, през 2008 г. са изразходвани **5 311 440,7 хил. лв.** В тези средства са включени **13 664,1 хил. лв.** еднократна сума към пенсиите за м. ноември 2008 г. и **327 374,5 хил. лв.** за еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2008 г., в т.ч. и за минало време. Те не бяха предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, поради това и фактическите разходи за пенсии от ДОО

надхвърлят плана със 6,89 на сто. Без еднократните суми, изпълнението на плана е 100,02 на сто. При пенсиите за трудова дейност изпълнението е 100,34 на сто, а при тези на лицата по чл. 69 от КСО – 95,99 на сто.

Разходът за **пенсии, финансирани от републиканския бюджет, възлиза на 242 900,3 хил. лв.** Тук се включват също и разходите за еднократната допълнителна сума към тези видове пенсии през м. декември (в т.ч. и за минало време) в размер на 8 813,5 хил. лв. Фактически разходваните средства за сметка на републиканския бюджет са по-малко от планираните с 4,46 на сто – заедно с коледната добавка, а без нея – разходите са със 7,93 на сто по-малко от плана.

За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и пенсии, отпуснати по отменени закони, през 2008 г. са изразходвани 207 915,0 хил. лв. при планирани 225 140,5 хил. лв., или със 7,65 на сто по-малко.

Разходът за добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните е в размер на 21 447,5 хил. лв., като изпълнението е 98,71 на сто.

Средствата, изплатени за добавките по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) са в размер на 4 724,3 хил. лв., като изпълнението е 64,02 на сто. Планът от 7 379,0 хил. лв. беше разработен за среден брой добавки 10 000 със среден месечен размер на добавката 61,49 лв., а отчетеният разход се отнася както за по-малък брой добавки – 9 119, така и за по-нисък среден месечен размер на добавката – 43,17 лв.

За **пенси по международни спогодби през 2008 г. са изразходвани 42 936,3 хил. лв.** Разходът за тези пенсии е с 4,6 на сто по-нисък от плана.

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са **броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.**

През 2008 г. са се пенсионирали общо 83 180 лица, от които 32 721 – за инвалидност поради общо заболяване, 44 465 – за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 на КСО и 1 803 – за осигурителен стаж и възраст на кадрови военнослужещи по чл. 69 на КСО.

Броят на пенсионерите към 31 декември 2008 г. е 2 200 595. Лични първи пенсии са получавали

2 075 027 пенсионери (94,3 на сто), а наследствени – 125 568 (5,7 на сто).

Спрямо 31 декември 2007 г. **общият брой пенсионери е намалял с 1,5 на сто.** Намаление е отчетено при пенсионерите с лични пенсии, а при наследствените пенсии се наблюдава запазване на същото ниво.

Към 31 декември 2008 г. пенсионерите, които получават лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО, са 1 560 991. В резултат на действието на новите изисквания и постепенното увеличаване на пенсионната възраст, пенсионният натиск е намалял с 1,6 на сто спрямо края на 2007 г.

През последните няколко години се наблюдаваше значително увеличение на броя на пенсионерите, получаващи лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване. Срещу това необосновано бързо нарастване на инвалидните пенсии беше предприет засилен контрол от страна на НОИ както върху документите при отпускане на нови пенсии, така и върху експертните решения на ТЕЛК при инвалидизиране и придобиване на право на инвалидни пенсии поради общо заболяване или социални пенсии за инвалидност и получаването на допълнителни социални придобивки. Тези мерки дават своите резултати. През 2008 г. броят на пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване е намалял с 0,3 на сто спрямо броя им към 31 декември 2007 г.

По силата на чл. 105, ал. 3 от Закона за здравето в състава на всяка ТЕЛК е включен лекар – представител на съответното ТП на НОИ. Той е равнопоставен член на състава на ТЕЛК и дейността му е насочена към подобряване на качеството на медицинската експертиза на трайно намалената работоспособност.

През 2008 г. представителите на ТП на НОИ в ТЕЛК са постановили 204 144 пълни експертни решения (ЕР), което е с 3 717 по-малко в сравнение с издадените 207 861 броя за 2007 г. Запазва се тенденцията на намаляване броя на постановените ЕР, като спрямо 2005 г. се отчита намаление с 13,8% през 2008 г. Броят на лицата, които са освидетелствани от ТЕЛК по повод на временна неработоспособност, е 11 797, което представлява увеличение с 15% спрямо 2007 г.

Съгласно разпоредбите на чл. 106, ал. 2 от Закона за здравето, в специализираните състави на НЕЛК са включени 9 лекари от отдел “Профилактика, рехабилитация и експертизи” към НОИ. Лекарите – представители на НОИ в НЕЛК, са участвали в постановяването на 8 356 експертни решения, което е с 6,8% по-малко

от постановените експертни решения през 2007 г. От тях контролните органи на НОИ са обжалвали 32,2%, при 31,8% за 2007 г.

Контролът, осъществяван от МК, обхваща само една част от ЕР на ТЕЛК, а именно тези, които касаят в най-голямата си част първично освидетелстваните лица. По статистически данни те са около 40% от всички експертни решения. Взетите решения на МК по ЕР на НЕЛК са незначителна част от общия брой и не оказват съществено влияние на общите резултати.

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2008 г., е 2 669 876 и спрямо 31 декември 2007 г. е намалял с 1,5 на сто. Освен всички първи пенсии, които са 2 200 595, в него е включен и броят на вторите, третите и четвъртите пенсии. Към 31 декември 2008 г. се изплащат 437 638 социални пенсии в размер 25 на сто от социалната пенсия за инвалидност на пенсионерите с намалена работоспособност над 70 на сто. Те са 1,4 на сто по-малко от края на 2007 г. В края на 2008 г. пенсионерите, получаващи повече от една пенсия, са 17,6 на сто от общия брой.

Към 31 декември 2008 г. има отпуснати 1 662 218 лични пенсии за осигурителен стаж и възраст. Те представляват 65,8 на сто от всички лични пенсии.

Броят на личните пенсии за инвалидност (инвалидност поради общо заболяване, за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, пенсията за военна инвалидност, за гражданска инвалидност и социалните пенсии за инвалидност) към 31.12.2008 г. е 845 035 или 33,4 на сто от всички лични пенсии.

Малка част от пенсиите в България са социални пенсии за старост, пенсии за особени заслуги към държавата и нацията, персонални пенсии, отпуснати от Министерския съвет на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията на Кодекса за социално осигуряване, или пенсии, отпуснати по отменени закони (Закон за пенсиите, Закон за общественото осигуряване, Закон за пенсиониране на земеделските стопани кооператори). Тези пенсии са за сметка на републиканския бюджет и се изплащат от фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност".

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2008 г. е 208,97 лв. При неговото изчисляване са взети предвид и добавките по чл. 84 от КСО, добавката за чужда помощ (в размер 75 на сто от социалната пенсия за старост), добавката за

ветерани от войните (в размер 100% от социалната пенсия за старост), миньорската добавка (която вече не се отпуска, но продължава да се изплаща в размер на 33,30 лв. на пенсионерите, на които е била отпусната преди 2000 г.), добавките към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ, както и еднократните допълнителни суми към пенсиите за месеците ноември и декември.

Спрямо 2007 г. средният месечен размер е нараснал номинално с 21,76 на сто, а реално – с 8,38 на сто, при средногодишна инфлация 12,35 на сто за 2008 г.

През 2008 г. са проведени следните политики, които оказаха влияние върху размерите на пенсиите:

1. От 1 юли 2008 г. се определи нов размер на **социалната пенсия за старост – 84,12 лв.** месечно, което представлява увеличение от 10,35 на сто. (ПМС №129/06.06.2008 г., ДВ, бр. 55/17.06.2008 г.) Със същия процент се промениха минималните размери на пенсиите, както и добавките към пенсиите, които са процент от социалната пенсия за старост. Добавката за чужда помощ стана 63,09 лв. Добавката към пенсиите на участниците и пострадалите във войните по чл. 5 от ЗВВ стана 84,12 лв., а добавката по Указ 1611 – 42,06 лв.

2. С параграф 1 от Закона за изменение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2008 г. (ДВ, бр. 58/27.06.2008 г.) е направено изменение на чл. 9, т. 2, съгласно което е определен **минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1–3 от КСО от 1 юли до 31 декември 2008 г. – 113,49 лв.**

Във връзка с прилагането на чл. 100 от КСО пенсиите, отпуснати до 31 декември 2007 г., бяха осъвременени от **1 юли с 10,35 на сто**, съгласно решение 3.1 от протокол № 6/21.05.2008 г. на Надзорния съвет на НОИ.

3. Максималният размер на получаваните една и повече пенсии, без добавките към тях, определен съгласно §6, ал. 1 от ПЗР на КСО, е запазен през цялата 2008 г. **на 490,00 лв.**

4. Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) се определя в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В тази връзка със заповед № 18 от 24.01.2008 г. управителят на НОИ определи средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2007 г. в размер на **174,14 лв.** Средният брой на добавките през 2008 г. е 9 119, а средният месечен размер – **43,17 лв.**

5. С параграф единствен от Закона за допълнение на Кодекса за социално осигуряване (обн. ДВ, бр. 69/05.08.2008 г., в сила от 09.08.2008 г.) е създаден §7а в Преходните и заключителни разпоредби на КСО, съгласно който пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември 2007 г., се преизчисляват от 1 октомври 2008 г. със средномесечния осигурителен доход за страната за 2007 г. – 398.17 лв.

6. Съгласно Постановление № 251 на Министерския съвет от 17 октомври 2008 г. (ДВ, бр. 92 от 24.10.2008 г.), са одобрени допълнителни средства в размер на 17,5 млн. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума в размер 50 лв. към пенсии за трудова дейност за ноември 2008 г. Право на тази добавка имаха пенсионерите, които получават само една пенсия за трудова дейност, без добавките към нея, която след преизчисляването ѝ по §7а от Преходните и заключителните разпоредби на КСО е определена в размер до 113,49 лв. включително.

7. На основание ПМС № 261 от 27 октомври 2008 г. (ДВ, бр. 95 от 04.11.2008 г.), бяха одобрени допълнителни бюджетни средства в размер на 337,5 млн. лв. за изплащане на еднократна допълнителна сума (ЕДС) в размер 150 лв. към пенсията или към сбора от пенсиите на всеки пенсионер през декември 2008 г. Право на ЕДС от 150 лв. имаха всички пенсионери, чиято пенсия е отпусната с начална дата до 31 декември 2008 г. включително.

В резултат на проведените политики **равнището** на средната пенсия на един пенсионер спрямо **нетния осигурителен доход през 2008 г.** достигна **53,3 на сто**.

По отчет за 2008 г. **разходите за социални помощи и обезщетения са 735 886,0 хил. лв.,** или **11,41 на сто** от всички разходи. В тази група са включени разходите за парични обезщетения и помощи по КСО – 735 132,1 хил. лв. и пощенска такса и ДДС – 753,9 хил. лв. за изплащане на обезщетенията при безработица. По план общо за тази група разходи са предвидени **596 240,6 хил. лв.,** като са изразходвани **с 23,42 на сто** повече.

В разходите за парични обезщетения и помощи по КСО са включени разходите при временна неработоспособност поради заболяване и злополуки, разходите при майчинство – бременност, раждане, кърмене и отглеждане на малко дете, разходите за дейността по профилактика и рехабилитация, обезщетенията при безработица, помощите при

смърт и др.

Спрямо плана за 2008 г. в разходите за обезщетения и помощи по КСО е **отчетен преразход от 23,44 на сто, който се дължи както на изплащането на част от разходи за обезщетенията, отнасящи се за 2007 г., така и на увеличаването на заболяемостта с временна неработоспособност и на раждаемостта през 2008 г. Преразход се отчита и при обезщетенията при безработица (3,43 на сто над плана) в резултат на започналата икономическа криза през второто полугодие на 2008 г. и увеличаване броя на безработните лица с право на обезщетение.**

Поemanето изцяло на процеса по предоставянето на обезщетенията и помощите от органите на НОИ създаде предпоставки за засилване на контрола от страна на осигурителната институция не само в областта на експертизата на трайната неработоспособност, но и в експертизата на временната неработоспособност. НОИ осъществява непрекъснат контрол върху издаването на първичните документи.

Контролната дейност по експертизата на временната неработоспособност се осъществява от лекарите – експерти по експертиза на временната неработоспособност, в териториалните поделения на НОИ. През 2008 г. са извършени 1 583 методични проверки на лечебни заведения, което е с 41% по-малко спрямо 2007 г. Извършени са 14 134 проверки по обжалвани болнични листове, което е с 36% повече спрямо 2007 г. Лекарите, представители на НОИ, съвместно с експертите на регионалните центрове по здравеопазване, са извършили 1 967 проверки (с 29,2% повече спрямо 2007 г.).

По реда и условията на чл. 112 от Закона за здравето през 2008 г. от ТП на НОИ са обжалвани 11 550 болнични листа (за 205 212 дни), което е с 6 % повече в сравнение с обжалваните болнични листове през 2007 г. От тях въз основа на решение на органите на медицинската експертиза са отменени 3 900 болнични листа за 35 599 дни. Наблюдава се увеличение с 23% на броя на отменените болнични листове в сравнение с 2007 г.

През 2008 г. от общо обжалваните болнични листове 34% са отменени, при 46% за 2007 г. През 2008 г. от общо обжалваните дни са отменени 17%, което представлява намаление с 22% спрямо 2007 г.

За дейността по **профилактиката и рехабилитацията** на осигурените лица за 2008 г. бяха планирани средства за медицински услуги, ношувки и частична парична помощ за хранене в размер на 22 748,0

хил. лв. По отчет са изразходвани **22 901,1 хил. лв.**, или 100,67 на сто.

За осъществяване на профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2008 г. НОИ е сключил договори с 22 юридически лица за 52 изпълнители на дейността.

Размерът на паричната помощ за едно лице през 2008 г. включва средствата за не повече от 5 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене.

През 2008 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали **57 501** правоимащи лица, като през 2007 г. те са били 48 008. Средният разход за едно лице през 2008 г. е в размер на **398,27 лв.**, като през 2007 г. е бил 367,09 лв. Завишението на средния разход на едно лице е 31,18 лв., или с 8,49 на сто повече в сравнение с 2007 г.

В Закона за бюджета за 2008 г. бяха предвидени средства за **здравноосигурителни вноски на пенсионерите в размер на 293 933,9 хил. лв., които са за сметка на републиканския бюджет и здравноосигурителни вноски за лицата до 18-годишна възраст и след тази възраст, ако са учащи, в размер на 138 240,0 хил. лв.,** които са преведени на НЗОК.

Във връзка с промяната на технологията по превеждането на здравноосигурителните вноски от 1.01.2009 г. **директно от ЦБ на НЗОК (без да се трансферират през бюджета на ДОО),** МФ даде становище на НОИ, че разчитания в тази област през 2009 г., които се отнасят за 2008 г., няма да се извършват.

Разходите за службите по социално осигуряване за 2008 г. по отчет са в размер на 79 746,3 хил. лв. и представляват 1,24 на сто от общите разходи на ДОО. Спрямо плана са усвоени 92,82 на сто, като е реализирана икономия от **6 163,9 хил. лв.** По всички параграфи на **издръжката** са изразходвани по-малко от предвидените средства, като резултат на усъвършенстване на управлението на системата. Усвояването на капиталовите разходи също е пониско от заложеното в Закона за бюджета на ДОО за 2008 г. (93,93 на сто). Планираните средства за основен ремонт на дълготрайните материални активи са усвоени 92,47 на сто, като беше извършена реконструкция на сградите за Архивно стопанство в градовете Търговище, Тетевен и Перник, а за сградата на РУСО-Велико Търново строителството се отложи. Средствата за придобиване на дълготрайни материални активи са усвоени 97,02 на сто и са изразходвани за подмяна на асансьорите в сградата

на ЦУ на НОИ, както и за закупуване на телекомуникационни системи и компютърна техника. По отношение на придобиването на нематериални дълготрайни активи, планираните средства са усвоени на 73,10 на сто.

От средствата на ДОО през 2008 г. бяха предоставени на Агенцията за хората с увреждания към министъра на труда и социалната политика **2 231,4 хил. лв.** за ортопедични средства на осигурените лица и на фонд “Условия на труд” – **5 750,0 хил. лв. за мероприятия, свързани с трудовите злополуки и професионалните болести.**

Участието на държавата в поемането на осигурителните разходи, които са за сметка на републиканския бюджет, през 2008 г. се осъществява чрез трансфер **по план** в размер на **2 723 320,1 хил. лв.** Това са средства, предвидени за изплащане на:

- пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отменените ЗП и ЗОО, за които не се дължат осигурителни вноски, както и за индексациите, компенсациите и добавките към тях, в т.ч. и добавката по чл. 84 от КСО и за пощенска такса и ДДС – **227 092,5 хил. лв.;**

- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война (включително пощенска такса и ДДС) – **21 916,4 хил. лв.;**

- добавки към пенсиите по чл. 9 от ЗПГРРЛ (включително пощенска такса и ДДС) – **7 443,0 хил. лв.;**

- за Националната здравноосигурителна каса (здравноосигурителни вноски за пенсионерите) – в размер **293 933,9 хил. лв.;**

- за здравноосигурителни вноски за децата до 18-годишна възраст – **138 240,0 хил. лв.;**

- вноски за фонд “Пенсии” за осигурителен стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО – **700,0 хил. лв.;**

- обезщетения по чл. 233, ал. 1–4 и ал. 6 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България – **300,0 хил. лв.;**

- трансфер за резерва за реформата – **60 000,0 хил. лв.;**

- получени допълнителни субсидии от ЦРБ за покриване на недостига от средства – в размер **1 973 694,3 хил. лв.**

За отчетената 2008 г. бюджетът на ДОО е получил трансфер от Централния републикански бюджет в размер 2 683 284,0 хил. лв., който се различава от планирания в следните плащания:

➤ за Националната здравноосигурителна каса (здравноосигурителни вноски за пенсионерите) – в размер 293 225,6 хил. лв., т.е. със 708,3 хил. лв. по-малко, които са разчитания за 2007 г.;

➤ за здравноосигурителни вноски за децата до 18-годишна възраст – 136 666,4 хил. лв., т.е. с 1 573,6 хил. лв. по-малко, които също са разчитания за 2007 г.;

➤ от трансфера за резерва за реформата по план в размер на 60 000,0 хил. лв. е предоставена

само сумата от 22 245,7 хил. лв., като всички допълнителни разходи за пенсии са за сметка на преизпълнението на приходите.

При средномесечен разход за пенсии през 2008 г. от 437,3 млн. лв. (без коледната добавка и пощенската такса и ДДС), допълнителната субсидия за покриване на недостига от средства в размер на 1 973,7 млн. лв. се равнява на разходите за пенсии за 4 месеца и 15 дни. За сравнение през 2007 г. републиканският бюджет е финансирал ДОО със средства, покриващи разходите за пенсии за 3 месеца и 5 дни, през 2006 г. – за 4 месеца и 7 дни, а за 2005 г. – за 1 месец и 27 дни.

НОВИНИ

На 8 и 9 юни 2009 г. в Люксембург се проведе 2947-то заседание на Съвета на министрите по социална политика, заетост, здравеопазване и въпроси на потребителите. На него се разгледаха въпроси, свързани със заетостта и социалната политика.

По време на форума беше обсъдена подготовката за заседанието на Европейския съвет през юни. Във фокуса бяха още: основни послания от неофициалната среща на високо равнище по въпросите на заетостта с акцент върху приноса на Комитета по заетостта и Комитета по социална закрила, изразяващи подкрепа на Европейския социален модел и формулиране на адекватни действия в контекста на настоящата икономическа криза.

Проведеха се дискусии: 1. За мерките на държавите-членки за запазване на работните места. Представена е позицията на правителството на България за приоритетното значение на предприемането на целенасочени действия за ограничаване на социалните последици от финансовата и икономическата криза и е изтъкнато, че това е задача от първостепенно значение.

2. Относно бъдещата Лисабонска стратегия, която следва да се съсредоточи около добре формулирани и важни за европейските граждани цели, да бъде подсилена с по-ясно изразен социален стълб, за да осигури устойчив растеж и социално единство.

В рамките на заседанието бяха разгледани и три доклада за напредъка по следните актове:

изменение на директивата за защита правата на бременните работнички, работничките родилки и кърмачки, предложение за директива за прилагане на принципа на равно третиране на лицата без оглед на религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация и изменение на директивата за прилагане на принципа на равно третиране на мъжете и жените, които извършват дейности в качеството на самостоятелно заети лица. Наред с тях бяха разгледани и приети заключения на Съвета по: съчетаването на гъвкавост и сигурност по време на икономическата криза; активното и достойното стареене; приобщаването на ромите, както и социалните услуги в Общността.

ГОДИШНО ДОКЛАДВАНЕ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА СИСТЕМИТЕ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ И КОНТРОЛ

Уляна Христовова,
главен финансов контролор на НОИ

ПРАВНА РАМКА

Със Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор (ЗФУКПС) се поставиха много изисквания в областта на вътрешния контрол и управлението на публичните средства. Регламентираха се принципите, обхватът и осъществяването на финансовото управление и контрол в бюджетните организации, въведе се легално определение за управленска отговорност, посочиха се задълженията на ръководителите за осъществяването ѝ.

Методологията по прилагането на закона беше доразвита и конкретизирана в указания на министъра на финансите и в Наредба за формата, съдържанието, реда и сроковете за представяне на информация по чл. 8, ал. 1 от ЗФУКПС, приета от Министерския съвет през 2006 г.

С така определената рамка се осигуриха критерии, по отношение на които да се оценява състоянието на системите за финансово управление и контрол (СФУК). Регламентирано е изискване разпоредителите с бюджетни кредити да се отчетат пред тези, които са им възложили управлението на публични средства, като докладват за изграждането и функционирането на петте основни елемента на вътрешния контрол: контролна среда, управление на риска, контролни дейности, информация и комуникация и мониторинг. Основната цел е да се осигури публичност и прозрачност и всеки ръководител, чрез самооценка (един от механизмите за мониторинг), да определи и набележи действия за подобрене и развитие на финансовото управление и контрол в съответната организация.

С Наредбата е определена линията на докладва-

не и отчетност, формата, съдържанието и сроковете за представянето на информацията по чл. 8 от ЗФУКПС. В годишния доклад следва да се анализира информацията, получена от одитни доклади и проверки на контролни органи, както и от попълнен въпросник, утвърден от министъра на финансите за съответната година. За 2008 г. Дирекция “Вътрешен контрол” в Министерството на финансите разработи нов вариант на въпросник, в който се поставя акцент върху личната ангажираност и отговорност на ръководителя на организацията, като от него се изисква да формира лична, самостоятелна оценка за състоянието на системите. За първостепенните разпоредители с бюджетни кредити е въведено задължение да обобщят и анализират информацията от подчинените си структури (разпоредители от по-ниска степен), а срокът за представянето ѝ в Министерството на финансите е 31 март на съответната година.

ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА СИСТЕМИТЕ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ И КОНТРОЛ В НОИ ЗА 2008 Г.

В изпълнение на чл. 8, ал. 1 от ЗФУКПС, за трета поредна година се извършва самооценка и се изготвя информация за състоянието на СФУК в НОИ, която се изпраща на министъра на финансите.

Представяме в съкратен вариант доклада за състоянието на СФУК в НОИ за 2008 г. като информация, която би била полезна за ръководителите (с управленска отговорност по ЗФУКПС), както и за всички служители на НОИ с цел по-добра информираност и разбиране за вътрешния контрол.

Докладът за състоянието на СФУК в НОИ за 2008 г. е изготвен въз основа на анализа на информацията, получена от 28 второстепенни разпоредители с бюджетни кредити – териториални поделения (ТП), от Централно управление (ЦУ) на НОИ. Като допълнителен източник са използвани данни от доклади на контролни органи.

Спазено е изискването на чл. 9 от Наредбата за формата, съдържанието, реда и сроковете за представяне на информацията по чл. 8, ал. 1 от ЗФУКПС. Със Заповед № 44/21.01.09 г. на управителя на НОИ е създадена необходимата организация, като е определена линията на докладване, отговорните лица и сроковете за изпращането на информацията до първостепенния разпоредител с бюджетни кредити. В предвидения срок по чл. 10, ал. 2 от Наредбата всички второстепенните разпоредители с бюджетни кредити представиха изготвени доклад и въпросник за състоянието СФУК в ръководеното от тях поделение.

Целта на доклада е да представи:

- ✓ Общото състояние на СФУК в НОИ към 31 декември 2008 г.;
- ✓ Предприетите действия за развитие и подобрене на ФУК;
- ✓ Области на ФУК, в които се предвижда развитие.

I. ОБЩО СЪСТОЯНИЕ НА СИСТЕМИТЕ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ И КОНТРОЛ ЗА 2008 Г.

През 2008 г. управлението на института беше насочено към постигане на стратегическите цели, изпълнение на ключовите стъпки и набелязаните мерки в резултат на извършения преглед на СФУК и направената самооценка за 2007 г. Управленската отговорност се осъществяваше при спазване на принципите за законосъобразност, добро финансово управление и прозрачност.

За анализирания период основните цели на финансовото управление и контрол в НОИ са постигнати:

- ✓ Всички дейности са извършвани в съответствие със законодателството, вътрешните актове и сключените договори;
- ✓ Осигурена е надеждна и всеобхватна финансова и оперативна информация;
- ✓ Индикатори за добро финансово управление са постигнатите икономичност, ефективност и ефикасност на дейностите, осъществявани от НОИ;

✓ Създадени са условия и определен ред за опазване на активите и информацията.

1. Анализ на обобщената информация за състоянието на СФУК в системата на НОИ

Самооценката на системите за финансово управление и контрол за 2008 г. е извършена въз основа на обективните резултати, отразени в отговорите на въпросниците и информацията от докладите, която е обобщена за 28 ТП и ЦУ на НОИ.

Ръководителите на две от ТП са оценили общото състояние на СФУК в техните структури като “добро”. Относителният им дял е 6,9 на сто спрямо общия брой участващи в самооценката на института. Ръководителите на 26 второстепенни разпоредители с бюджетни кредити и на Централно управление на НОИ са декларирали, че състоянието на системите за финансово управление и контрол е “много добро”, като относителният им дял е 93,1 на сто.

Въз основа на извършения преглед и анализ на информацията от докладите и резултатите, посочени в попълнените въпросници на ТП и на ЦУ, общото състояние на системите за финансово управление и контрол в НОИ се оценява като “много добро”.

2. Анализ на обобщената информация по елементи на финансовото управление и контрол (ФУК)

• Контролна среда

Изградена е добра контролна среда, ангажираща целия персонал към спазване на етични норми и поведенчески правила, осигуряващи очакваната репутация на НОИ. С действащия Кодекс за поведението на служителите в системата на НОИ са регламентирани правилата за поведение при изпълнение на служебните задължения, определени са етичните ценности и норми, както и отговорностите в случаите на конфликт на интереси, измами, корупция и нередности. Организационната структура, разделението на отговорностите и делегирането на права и задължения са адекватни на целите и задачите на института. Осигурена е лична и професионална ангажираност, правилно разделение на отговорностите и формулиране на ясни правила и нива на отчетност. Политиките и процедурите за управление на човешките ресурси осигуряват принадлежността, компетентността и професионализма на служителите. Стратегически-

те и оперативните цели на НОИ са дезагрегирани на всички йерархични равнища, съобразно утвърдената организационна структура и функционалната им характеристика. Задачите на всяко структурно звено и на всеки служител са формулирани ясно, точно, пълно и са разписани в правилата, процедурите и длъжностните характеристики.

Общата оценка за състоянието на контролната среда за института се определя като „много добра“.

Ръководителите на две от ТП на НОИ (или 6,9 на сто от общия брой участващи в самооценката) са посочили оценка „добра“, а един второстепенен разпоредител с бюджетни кредити (или 3,45 на сто) е без оценка на този елемент. Ръководителите на 25 ТП и на ЦУ (89,65 на сто) са оценили състоянието на контролната среда в техните структури като „много добро“.

- **Управление на риска**

Вменените със закон основни функции и дейности на НОИ се управляват на база рисковоориентиран подход. С използването на актюерски модели се прогнозира социалното осигуряване в краткосрочен (3-годишен) и дългосрочен (50-годишен) период. Чрез актюерски анализи се изготвят прогнози за финансовия баланс на социалноосигурителната система при условията на различни икономически и демографски сценарии. Идентифицирането, измерването и управлението на риска е фундаментална част от актюерския доклад и се извършва на базата на разработените указания от Международната асоциация за социално осигуряване (МАСО). Документите, в които се дефинират визията, стратегическите цели и приоритетите на развитие, както и необходимите ресурси и институционалната рамка за тяхното осъществяване са: актюерските модели, Кодекс за социално осигуряване (КСО) и Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване. Краткосрочната прогноза конкретизира приоритетите и се изготвя по програми, политики, функции, по стойностни и натурални показатели. Основната цел е чрез актюерските модели и бюджета на ДОО да се гарантира функционирането на финансово стабилна осигурителна система, да се управляват разумно социалноосигурителните рискове и да се поддържа ефективно административният капацитет на НОИ.

На ниво организация, оценката на присъщите рискове в оперативното управление се извършва чрез анализ на двата основни компонента: *вероятност и влияние*. Като основни рискови фактори за 2008 г. се отчитат: промените в нормативната

уредба, сложността и организацията на работа при въвеждането на нови дейности, професионалното равнище и квалификацията на персонала. Подходът е неформален, като основно е използвана информацията от обсъждания на проблеми в работни групи, становища на експерти, поставени въпроси на организирани семинари и други източници. В края на 2008 г. е утвърдена Стратегия за управление на риска в оперативните дейности на НОИ.

Обективните резултати, отразени в обобщения въпросник за системата на НОИ, дават основание да се оцени състоянието на този елемент като „добро“.

От общо 10 въпроса по този раздел на въпросника за състоянието на ФУК за 2008 г., на девет е отговорено положително. За един от въпросите (наличие на специален риск-регистър) отговорът е отрицателен.

- **Контролни дейности**

В системата на НОИ се прилагат задължителните контролни дейности, регламентирани в чл. 13, ал. 3 от ЗФУКПС.

Утвърдени са писмени правила и инструкции, с които се гарантира наличието на ефективни контроли (превантивни, разкриващи или коригиращи). Въведени са и процедури за наблюдение, като част от рутинния оперативен контрол, осъществяван от ръководителите на структурните звена. В практически план писмените правила и процедури са разработени въз основа на рисковоориентиран подход, като „одитни пътеки“ с действащи контролни механизми за минимизиране на присъщите рискове, разделяне на отговорностите и задълженията на различни нива на управление.

Осигурени са условия за изготвянето на достоверни финансови отчети и надеждност на счетоводната информация. Извършеният одит от Сметната палата на отчета за касовото изпълнение на бюджета на ДОО установи неговата достоверност и законосъобразност. При заверката на баланса (без резерви) одитният екип е изразил мнение, че отразената в него информация дава вярна и честна представа за имущественото и финансовото състояние на НОИ.

Въведени са механизми за контрол на информационните системи (общи и апликационни контроли). Те са свързани с поддържането на софтуери и осигуряването на защита срещу неоторизиран достъп. Модули на програмни продукти поддържат специални контроли върху формата и съдържанието на информацията. Осигурена е защита чрез софтуерни контроли и антивирусни програми.

С цел опазване на информацията се прилагат вътрешни правила за определяне нивото на класифицирана информация, организацията на работа по създаване, получаване и съхраняване на класифицираната информация, както и план за физическа сигурност.

Общата оценка на състоянието на контролните дейности за НОИ е “много добра”.

От общия брой участващи в самооценката за системата на НОИ ръководителите на 25 ТП и на ЦУ (или 89,65 на сто) са декларирали оценка “много добра”, две териториални поделения (6,9 на сто) са дали оценка “добра”, а едно (РУСО гр. Видин) – не е посочило оценка.

- **Информация и комуникация**

В системата на НОИ се събира, обработва, използва, съхранява, анализира и предоставя информация в съответствие с неговите функции и цели. В зависимост от източника информацията е външна и вътрешна, а събирането и разпространяването ѝ се реализира чрез информационни системи и неформални методи.

Информационната инфраструктура в НОИ е добре развита и обезпечава успешното осъществяване на оперативната дейност и качествено обслужване на клиентите.

За получаване на полезна информация се използват: електронната страница на НОИ, Интернет, правно-информационните системи “Сиела”, “Апис” и “Епи”, абонаментни периодични издания на специализирана литература, бюлетините на НОИ и други източници.

В института са въведени подходящи информационни системи, които дават възможност за вземане на правилни управленски решения, за точно изпълнение на задълженията и за изготвяне на навременна и достоверна информация относно извършените дейности. Системата за вътрешна комуникация (по вертикала и хоризонтала) е изградена така, че осигурява добро взаимодействие и своевременна информираност между различните структури, звена и служители.

Общата оценка на този елемент на ФУК за системата на НОИ е “много добра”.

- **Мониторинг**

Осигурено е текущо наблюдение на състоянието на СФУК, кратка линия на докладване на резултатите от наблюдението и условия за своевременно предприемане на мерки за подобряване. Целта е да се гарантира, че механизмите

за контрол функционират според предназначението си и се променят по подходящ начин при изменение на условията.

Основа на мониторинга са действащите правила и процедури, в които са предвидени такива механизми. Добра практика за осъществяването на мониторинга са проведените обучения и семинари, на които се обсъждат установени проблеми.

За наблюдението и оценката на състоянието на СФУК се използват и резултатите от извършените вътрешни и външни одити. В изпълнение на препоръките, дадени в одитните доклади, е създадена организация за своевременно предприемане на мерки.

Обективните резултати позволяват за този елемент на ФУК да се определи оценка “много добра”.

II. ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ЗА РАЗВИТИЕ И ПОДОБРЕНИЕ НА ФУК

Приоритетите в дейността на НОИ за 2008 г. и извършеният преглед на общото състояние и напредъка в областта на вътрешния контрол предопределиха мерките, които се предприеха за развитие на финансовото управление и контрол в областта на:

- ✓ укрепване на управленската отговорност;
- ✓ въвеждане на процеса по управление на рисковете;
- ✓ планиране и осъществяване на обучения за служителите на ръководни длъжности по ФУК, обмяна на опит и прилагане на добрите практики;
- ✓ осъществяване на мониторинг на СФУК, системно наблюдение и анализ на информацията по прилагане на изискванията на ЗФУКПС.

Отчитайки изпълнението на планираните резултати (като индикатори на изпълнението) с цел да се оцени ефективността от предприетите през 2008 г. действия за подобряване на вътрешния контрол по елементи, се констатира следното:

- **Контролна среда**

Управлението на човешките ресурси е съобразено с новите политики и приоритети, като са актуализирани процедурите, осигуряващи подбор и назначаване на компетентни служители, тяхното обучение, оценка на трудовото изпълнение, стимулиране и заплащане на труда и санкциониране при установени нередности.

✓ С утвърдения още през 2007 г. Кодекс за поведението на служителите (КПС) в системата на НОИ

се въведе единен стандарт, правила за поведение при изпълнение на служебните задължения, етични ценности и норми и се определиха отговорностите в случаите на конфликт на интереси, измами, корупция и нередности. През 2008 г. се регламентира механизъм за проследяване на прилагането на КПС и за мониторинг на действията по установяване и отстраняване на нарушения. Той включва текущо отчитане (с определени срокове) на подадените в ТП сигнали, чрез представяне на Справка за прилагането на КПС, Доклад относно констатациите от извършените проверки и доказателствен материал за предприетите действия от страна на ръководството. Посочените документи се изпращат в ЦУ (Главна дирекция "Човешки ресурси и управление на собствеността") и се подготвя анализ на прилагането на КПС за системата на НОИ. Общият брой на регистрираните сигнали за нарушения по КПС в НОИ е 16, от тях 15 са подадени от осем ТП. Потвърдени са нарушенията по 10 сигнала. От тях на петима служители са наложени дисциплинарни наказания. Анализът на прилагането на КПС показва, че за 2008 г. предприетите мерки от страна на ръководителите са предимно санкции. Установена е необходимостта сигналите за нарушения по КПС да се разглеждат и като основание за превантивна работа по развитието на персонала, усъвършенстването на утвърдените процедури и укрепване на работната атмосфера;

✓ Във връзка с изпълнение на изискванията на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси е създадена необходимата организация за подаването на декларации, определен е редът за поддържането и съхраняването на Регистъра на декларациите, сроковете и отговорните лица;

✓ Извършени са промени на: Вътрешните правила за заплащане на труда, Правилника за оценяване на трудовото изпълнение. Допълнена е Инструкцията за подбор и назначаване на персонала и са определени длъжностите, които се заемат с конкурс и подбор;

✓ Утвърдени са изменения на Правилника за вътрешния трудов ред, като е въведено плаващо работно време за служителите, обслужващи граждани;

✓ Актуализирани са длъжностните характеристики в съответствие с промените в законодателството и възложените нови функции. Прецизирани са отговорностите, идентифицирана е необходимостта от допълнителни длъжностни нива, с цел осигуряване на взаимозаменяемост на служителите и осъществяване на контрол в ТП с особено голям

обем на обработваните документи, където вероятността от грешки е значителна;

✓ През 2008 г. са осигурени възможности за развитие на необходимите знания и умения чрез утвърдения общ годишен план за обучение на служителите от НОИ (съответно за всяко ТП). Акцент в него е поставен върху методологията по прилагане на осигурителното законодателство, повишаване знанията в областта на финансовото управление и контрол, информационните технологии и специализирани обучения за подобряване на работната среда и качеството на обслужване на клиентите. Годишният план за обучение беше съобразен с оперативните цели, индивидуалните потребности на всеки служител, планираните средства за обучение и динамично променящото се законодателство. Една добра възможност за обмяна на опит, споделяне на проблемите и изясняване на казуси по осигурителното законодателство са проведените семинари и работни срещи в системата на института.

От общо участващите в различните форми на обучение, 82 на сто са служители в ТП на НОИ. Проведени са 64 обучения, което представлява 77,1 на сто от планираните за 2008 г. Не са реализирани участия в езикови и ИТ специализирани курсове, както и обучения по социални умения. Изразходваните средства за обучение съставляват 37,3 на сто от общо планираните средства. Относително niskият процент на разходваните средства се дължи, от една страна, на непроведени скъпо струващи обучения в областта на информационните технологии, а, от друга страна, на въведените през 2008 г. допълнителни критерии и изисквания към ползвателите на средства за обучение и провежданата политика към по-пестеливо разходване на средства.

• *Управление на риска*

Планираната задача, през 2008 г. да се утвърди Стратегия за управление на риска в НОИ, е изпълнена. С прилагането на единен модел, определена рамка, с обща терминология, правила и процедури за системата на НОИ, се унифицира този процес. Стратегията съдържа основните приоритети за въвеждане на управлението на риска, като неразделна част от общия процес на управление в института. Регламентираха се организацията и подходът за идентифициране, оценяване, наблюдение и докладване на рисковете.

✓ Чрез въведените контролни дейности и механизми, формализирани в подходящи процедури, са ограничени рисковете от допускане на грешки

и пропуски;

✓ За подобряване на отчетността, упражняване на контрол и анализиране на допуснати грешки се използват електронни регистри: Регистър за определяне размера на обезщетенията за безработица; Регистър за неправилно отпуснати и изплатени пенсии, поради грешки на длъжностни лица; Регистър за предприети действия за събиране на суми от надвзети пенсии по вина на пенсионери; Регистър за издадени образци с грешно определен осигурителен стаж и др. В четири от ТП/НОИ е въведен регистър за жалбите срещу разпореждания на длъжностни лица от сектор “Архивно стопанство”.

Периодично селектираната информация за допуснати пропуски и грешки се докладва на съответните ръководители за предприемане на необходимите действия:

✓ Чрез правилата по управление на човешките ресурси (спазване на определен тип поведение, назначаване на квалифицирани кадри и др.) рискът от лоша репутация е регулиран;

✓ Прехвърлени са рискове на застрахователни компании, като са сключени договори за застраховане на движимо и недвижимо имущество;

✓ Изградени са системи за пожароизвестяване в архивохранилищата и в по-голямата част от сградите, собственост на НОИ;

✓ Приключени са определени етапи от разработената Система за управление на здраве и безопасност при работа в НОИ. Идентифицирани са опасностите, извършена е оценка на риска по елементи на отделни работни места и са предложени мерки за овладяването му. Разработени са 14 инструкции по безопасност, хигиена на труда и противопожарна охрана за служителите, ръководния и изпълнителския персонал. Осигурени са лични предпазни средства и работно облекло, приета е оценка на професионалните рискове в системата на НОИ, извършена от Служба по трудова медицина;

✓ Чрез разписаните правила и конкретните заповеди е намален рискът от неоторизиран достъп до активи и данни, които се съдържат в информационните масиви на НОИ.

• *Контролни дейности*

През 2008 г. е извършен преглед на голяма част от вътрешните правила и работни инструкции по прилагането на контролните дейности, регламентирани в чл. 13, ал. 3 от ЗФУКПС.

Промените в политиките и правната уредба на държавното обществено осигуряване (ДОО), както

и препоръките на вътрешния одит през 2008 г., наложиха разработване на нови и актуализиране на някои правила и процедури. Това е един динамичен процес в търсене и реализиране на механизми за добро финансово управление.

За анализирания период са разработени, утвърдени и въведени нови и са актуализирани процедури в следните области:

➤ **краткосрочно осигуряване** – издаване на осигурителни книжки и заверка на осигурителен стаж и доход; организация на работа на медицинските комисии, отчетност и контрол; организация на работата и контрол по разходването на средствата от ДОО, определени като парични помощи за профилактика и рехабилитация; прием на документи, отпускане и изплащане на парични обезщетения за безработица; организация на процеса за деклариране, регистриране и отчитане на трудовите злополуки и професионалните заболявания; закупуване на недостигащ осигурителен стаж във връзка с §9 от ПЗР на КСО и др. Чрез разработените модули към програмен продукт “ПОПДОО” са въведени контроли на данните, въз основа на които се определя правото и изчисляването размера на паричните обезщетения за временна неработоспособност и помощи от ДОО. Създадена е възможност за автоматична съпоставка и проверка за коректност между въведените данни и информацията от системата “ГРАО”, регистрите на НОИ и др. Чрез системни съобщения се сигнализира за открити грешки и несъответствия. За уеднаквяване на практиката и за правилно прилагане на изискванията на нормативните актове от ГД “ОВКО” в ЦУ са изпратени 35 методически указания до ТП на НОИ;

➤ **пенсионно осигуряване** – прием на документи, отпускане и изплащане на пенсии, с описание на дейностите, отговорностите, контролите, сроковете и документите. От ГД “Пенсии” в ЦУ са изпратени до ТП на НОИ 33 указателни писма по прилагането на измененията в нормативните актове и правилата за координация на схемите за социална сигурност, както и три заповеди за осъществяване на контрол по отпускане и изплащане на пенсии по международни договори;

➤ **архивно стопанство** – приемане, обработка и съхраняване на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменик и издаване на документи за осигурителен стаж и доход, обработка на архивната документация с програмен продукт;

➤ **финансово-счетоводна дейност и управление на човешките ресурси** – работни инструкции

за: управление и стопанисване на активи; издаване, отчитане, изплащане и контрол на командировки; закупуване и регистриране на компютърни консумативи; извършване на платени услуги; издаване и отчитане на пътни листа; Правилник за вътрешния трудов ред; Вътрешни правила за докладване на нарушения по КПС; правила за работа с деловодната програма “Архимед”; организация на деловодната дейност, документооборота и контрол по изпълнение на срокове и др.

➤ **информационни системи** – утвърден е списък на видовете информация, подлежаща на класификация като служебна тайна, осигурена е защита срещу неоторизиран достъп до информацията, с правила и заповеди е определен достъпът до базите данни и регистрите; утвърдени са правила за ползване на информацията, компютърната и комуникационната техника. Инсталирани са антивирусни програми с ежедневно обновяване и архивиране на рисковите данни от мрежовите ресурси.

Контролните дейности се актуализират текущо през годината при въвеждане на всяка нова функция или процес, както и при промяната на структурата и базата данни.

- **Информация и комуникация**

В изпълнение на Стратегията за развитие на информационната система, през 2008 г. НОИ разшири предлаганите електронни услуги. Част от тях са насочени към осигурителите с цел улесняване изпълнението на техните задължения по провеждане на задължителното обществено осигуряване. Електронни услуги се предлагат и на бенефициентите на обезщетения с цел тяхната информираност, защита на интересите им и улесняване процесите по отстраняване на пропуски в осигуряването или в подадената информация. Някои от услугите са разработени и предоставени за използване чрез портала на държавната администрация в изпълнение на Стратегията за въвеждане на електронно правителство. Системите, осигуряващи електронните услуги, сигурността на достъпа и на информацията са проектирани и разработени изцяло от специалистите по информационни технологии в НОИ.

Основното задължение на ГД “Информационни системи” е да осигури поддръжка и развитие на надеждна и сигурна информационна система, покриваща напълно дейността на института. Усъвършенствани са съществуващите модули на системата и са разработени нови. Електронната страница на НОИ се обогати с повече специализирана информация. Създадени са възможности за извършване

на справки чрез ИНТЕРНЕТ за: осигурителен стаж и доход, актуално състояние на осигурени лица, изплатени обезщетения, здравно осигуряване и др. Справките са достъпни и през KIOSK-терминалите, инсталирани в ТП на НОИ. Внедрен е регистрационен софтуер за архивното стопанство и се създаде електронен архив с разплащателните ведомости на прекратените осигурители. Подобрена е организацията на документооборота с внедряването на деловодната система “Архимед”. Към програмния продукт “Торнадо”, използван в счетоводството, са добавени: Модул за въвеждане данни от касовите плащания, Модул за отразяване на разходите по програмата за профилактика и рехабилитация и Модул за отразяване на разходите за паричните обезщетения и помощи от ДОО. Информационно-управленската среда предлага бърз и ефективен достъп до услуги по електронен път и осигурява превенция на корупционни нагласи и практики.

Поддържаната единна информационна система покрива всички дейности и осигурява необходимата информация както за специалистите от института, така и за осигурители, осигурени лица, ползватели на обезщетения и заинтересовани външни институции. Разширен е информационният обмен с търговските банки и други финансови институции чрез сключени договори.

Улеснени са комуникациите на всички нива в НОИ. Осигурен е бърз достъп до необходимата информация за изготвянето на справки, анализи и отчети. Като модерно средство за публичност на текущите дейности непрекъснато се обновява интернет страницата на института с нови рубрики. Осигурено е използването на програмните продукти “Сиела”, “Апис” и “ЕПИ”.

През 2008 г. са сключени договори с БНР и “Дарик радио” АД за излъчване на съобщения с цел информирание на обществеността по актуални въпроси, свързани с общественото осигуряване и услугите, които предоставя НОИ. Поддържат се трайно създадените контакти с представителите на средствата за масова информация. Външната комуникация позволява да се отправят послания с определено съдържание към обществото, в отговор на обществени потребности и нагласи. Външната оценка индикира проблемите и е полезна от гледна точка на бъдещите действия на ръководството на НОИ.

- **Мониторинг**

През 2008 г. продължи реализацията на една от стратегическите инициативи за постоянен мониторинг на СФУК в НОИ. Основната цел е създаване

на условия за оценка на ефективността от осъществяваните дейности, удовлетвореност на клиентите от обслужването, повишаване на доверието към института, прозрачност и възможности за обратна връзка, което е реализирано чрез:

- ✓ Периодично набиране на информация от въведените електронни регистри за анализиране на текущото състояние на обслужването;
- ✓ Провеждане на обучения и обсъждане на въпроси, като добра практика за осъществяването на мониторинга;
- ✓ Анализиране на препоръките от одитните доклади и предприемане на конкретни действия, със срокове и отговорни лица за тяхното изпълнение;
- ✓ Въвеждане на кратка линия на докладване на ръководителя за установени недостатъци и проблеми в работния процес;
- ✓ Използване на обобщена и селектирана информация от програмни продукти по определени критерии за анализиране състоянието на конкретни дейности.

Ръководителите на функционалните направления и на териториалните поделения на НОИ създават самостоятелен архив на препоръките от контролните органи, предприетите действия и докладваните резултати.

Мониторингът на СФУК е част от текущата дейност на НОИ. Извършената самооценка за целите на годишното докладване по чл. 8, ал. 1 от ЗФУКПС е полезен инструмент за цялостен преглед, анализ и оценка на адекватността, ефективността и ефикасността на финансовото управление и контрол в системата на института.

III. ОБЛАСТИ НА ФУК, В КОИТО СЕ ПРЕДВИЖДА РАЗВИТИЕ

Развитието и усъвършенстването на елементите на ФУК са в зависимост от динамиката и промените в политиката на ДОО и правната уредба, стратегическите цели и извършената самооценка за финансовото управление и контрол. Предвижда се:

- ✓ да се постигне ефективна контролна среда, като се актуализират политиките по управление на човешките ресурси в посока развитие и подкрепа на персонала – важен ресурс и фактор за успеха на НОИ;
 - ✓ да се изготви план за действие, който да съдържа конкретните задачи, сроковете и отговорните лица за реализиране на планираните действия във връзка с изпълнението на Стратегията за управление на риска в НОИ;
 - ✓ да се разработят правила и процедури за отделните фази по управление на риска за оперативните дейности на НОИ: идентифициране на рисковете, оценка, приоритизиране на съществениите рискове, прилагане на мерки срещу рисковете, оценка и мониторинг на процеса;
 - ✓ да се актуализират прилаганите процедури и правила и/или се разработят нови, в съответствие с промените в нормативната уредба и извършената самооценка за 2008 г.;
 - ✓ да се доразвие информационната и комуникационната система, като се обогати и допълни с нови модули; да продължи интегрирането със системата на държавната администрация;
 - ✓ да се развият формите и механизмите за осъществяването на мониторинг за своевременно реагиране на констатирани пропуски.
- Информацията и констатациите на вътрешните и външните одитори за състоянието и оценката на СФУК ще бъдат важен ориентир за предприемане на съответни действия от страна на ръководството на НОИ.

МИНИМАЛНИ РАЗМЕРИ НА ПЕНСИИТЕ ЗА ПЕРИОДА 1.07.2009–31.12.2009 Г.

Съгласно § 22и от ПЗР на КСО пенсиите, отпуснати до 31 март 2009 г., се осъвременяват от 1 юли 2009 г. с решение на Надзорния съвет на Националния осигурителен институт. Осъвременяването се извършва с процент, определен по чл. 100 КСО, намален с 10 пункта.

С решение № 1.1 от протокол № 5/12.05.2009 г. Надзорният съвет на НОИ реши пенсиите, отпуснати до 31 март 2009 г. включително, да се осъвременят с 9,0 на сто и определи от 1 юли до 31 декември 2009 г. минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст 136,08 лв., съгласно чл. 9, т. 2 от ЗБДОО за 2009 г.

I. Минималните размери на личните пенсии за трудова дейност от 1 юли 2009 г. са както следва:

1. Лична пенсия за осигурителен стаж и възраст – чл. 68 от КСО:

- по чл. 68, ал. 1–3 – **136,08 лв.**;
- по чл. 68, ал. 4 – 115,67 лв. (85% от 136,08 лв.).

2. Лична пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – чл. 79 от КСО при намалена работоспособност (н.р.):

- над 90 на сто н.р. – 170,10 лв. (125% от 136,08 лв.);
- от 71 до 90 на сто н.р. – 156,49 лв. (115% от 136,08 лв.);
- от 50 до 70,99 на сто н.р. – 136,08 лв. (100% от 136,08 лв.).

3. Лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване – чл. 74 от КСО, при намалена работоспособност (н.р.):

- над 90 на сто н.р. – 156,49 лв. (115% от 136,08 лв.);
- от 71 до 90 на сто н.р. – 142,88 лв. (105% от 136,08 лв.);
- от 50 до 70,99 на сто н.р. – 115,67 лв. (85% от 136,08 лв.).

4. Наследствена пенсия по чл. 81, ал. 2 КСО:

- 75% от 136,08 лв. – 102,06 лв.

5. Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, опре-

делен съгласно § 22з, ал. 1 от ПЗР на КСО, **не се променя – 700 лв.**

С член единствен от Постановление № 128 на Министерския съвет от 25.05.2009 г. е определен нов размер на **социалната пенсия за старост – 100,86 лв.** месечно, считано от 1 юли 2009 г.

В размера на социалната пенсия за старост е включено и осъвременяването ѝ за 2009 г., съгласно § 22и от Преходните и заключителни разпоредби на Кодекса за социално осигуряване.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, се определят в процент от социалната пенсия за старост, считано от 1 юли 2009 г.

II. Новите минимални размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност, от 1 юли 2009 г. са както следва:

1. Социална пенсия за инвалидност по чл. 90 от КСО:

- над 90 на сто н.р. – 121,03 лв. (120% от 100,86 лв.);
- от 71 до 90 на сто н.р. – 110,95 лв. (110% от 100,86 лв.).

2. Пенсия за военна инвалидност – чл. 85 от КСО:

- а) редници и сержанти:**
 - над 90 на сто н.р. – 151,29 лв. (150% от 100,86 лв.);
 - от 71 до 90 на сто н.р. – 141,20 лв. (140% от 100,86 лв.);
 - от 50 до 70,99 на сто н.р. – 115,99 лв. (115% от 100,86 лв.).

- б) офицери:**
 - над 90 на сто н.р. – 161,38 лв. (160% от 100,86 лв.);
 - от 71 до 90 на сто н.р. – 151,29 лв. (150% от 100,86 лв.);
 - от 50 до 70,99 на сто н.р. – 121,03 лв. (120% от 100,86 лв.).

3. Пенсия за гражданска инвалидност – чл. 87 от КСО:

– над 90 на сто н.р. – 151,29 лв. (150% от 100,86 лв.);

– от 71 до 90 на сто н.р. – 141,20 лв. (140% от 100,86 лв.);

– от 50 до 70,99 на сто н.р. – 115,99 лв. (115% от 100,86 лв.).

4. Персонални пенсии – чл. 92 от КСО:

(90% от 100,86 лв. – социалната за старост) – 90,77 лв.

Добавката за чужда помощ се определя в размер на 75,65 лв. (75% от 100,86 лв.) – чл. 103

от КСО.

Добавката по Указ № 1611/85 г. се определя в размер на 50,43 лв. (50% от 100,86 лв.).

Добавката по чл. 5 от Закона за ветераните от войните се определя в размер на 100,86 лв. (100% от 100,86 лв.).

Пенсиите за военна инвалидност, отпуснати по процент на загубена трудоспособност, съгласно чл. 26, ал. 5 от отм. ЗП, както и пенсиите по чл. 12, 28 и 30а от отм. ЗП се изплащат в размера на социалната пенсия за старост – 100,86 лв.

НОВИНИ

От 1 юни 2009 г., с разширяване действието на Споразумението между Европейската общност и нейните държави-членки и Конфедерация Швейцария относно свободното движение на хора, в отношенията между България и Швейцария в областта на социалната сигурност се прилагат разпоредбите на Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71 и Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72.

От тази дата в отношенията между България и Швейцария в областта на социалната

сигурност не се прилагат разпоредбите на Спогодбата между Правителството на Република България и Федералния съвет на Конфедерация Швейцария за социално осигуряване (в сила от 1 декември 2007 г.), тъй като са заменени от разпоредбите на цитираните регламенти.

Пенсионерите, получаващи пенсии, отпуснати преди 1.06.2009 г., съгласно Спогодбата между Република България и Конфедерация Швейцария за социално осигуряване, могат да поискат преразглеждане на личните им или

наследствени пенсии, предвидено в Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71 и Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72.

Преразглеждането ще се извършва само въз основа на подадено от заинтересованото лице заявление.

Когато заявлението е подадено в двугодишен срок – до 31.05.2011 г. включително, преразглеждането ще се извършва от 1.06.2009 г., а след тази дата преразглеждането ще се извършва от датата на подаване на заявлението.

ЗА ПОВЕЧЕ ЖЕНИ В ПОЛИТИКАТА И НА РЪКОВОДНИ ПОЗИЦИИ

Зоя Славова,

началник-отдел “Анализ и стратегическо планиране” към ГД “Анализ, планиране и прогнозиране” и координатор по равнопоставеност на половете

Във връзка с насърчаване равнопоставеността на жените и мъжете и намаляване разликата в нивото на статута им в общността и в семейството, Представителството на Европейската комисия в България проведе на 6 и 7 април 2009 г. в София международна конференция, посветена на тема “Жените в политиката”. Инициативата е в унисон с “Кампанията 50/50” на Лоби за Жените в Европа под мотото: **“Модерната европейска демокрация не е възможна без равенство между половете.”** Това може да се случи, ако станем участници и свидетели на редица трансформации най-вече в мисленето и поведението.

За да има повече жени в политиката и на ръководни позиции има няколко **предпоставки**:

1. Промяна в Закона за изборите, която да гарантира участие на жените и мъжете в изборителните листи на партиите в съотношение 50:50.

Средностатистически жените са по-голямата част от населението и са по-образовани, по-интуитивни, по-некорумпирани, по-миролюбиви и по-загрижени за живота от мъжете. Тяхното гарантирано от закона участие в политиката би следвало да е пропорционално на техния брой. Но дори и да не е пропорционално, достатъчно е изборителният механизъм да гарантира влизането на 50% жени и 50% мъже в парламента (в националния и в европейския), а след това и в правителството, в парламентарните комисии и в другите органи на централната и местната власт.

2. Повече образовани жени с компетенции и опит в различните сфери на обществения живот, подходящи за реализация в политиката и на ръководни места в стопанския и обществения живот;

3. По-голям брой мотивирани жени, които да заявяват желание за работа в политиката и на ръководни позиции, където се вземат решения.

4. Повече мъже, които са готови да възприемат и допуснат до и над себе си жена.

5. Повече жени с необходимите качества, преодолели невидимите бариери, които не само другите, но и самите жени поставят пред себе си. Това са невидимите бариери (или “**стъкленият таван**”) на:

- Стереотипното мислене и отношение, внушавано и насаждано хилядолетия, че жените са с по-ниско качество и е естествено да са в положение на зависимост и подчиненост;
- Подсъзнателно или осъзнато подценяване, недостатъчно висока самооценка и дори комплекс за малоценност в собствените способности;
- Страх от загубата на някаква сигурност, макар и при “сnižена летва”;
- Страх от въвличане в политически интриги, машинации и злословия, често съпътстващи живота на политиците.
- Страх от несправяне априори, поради присъщия на някои жени перфекционизъм;
- Липсата на дръзновение за себеизява и за служене на по-висши идеали и цели в полза на обществото и на човечеството;
- Невъзможност за съчетаване на професионални, обществени и семейни ангажименти поради неравномерно натоварване на мъжа и жената с домакинските задължения и грижи за зависими членове на семейството;
- Битуващо схващане, че грижата и отговорността за децата е на майката. (Поради това използваме понятието “майчинство”, вместо по-коректното “родителски отпуск”. Когато детето се разболе, винаги майката взема болнични, макар че бащата също има право, но не го ползва. Продължаваме да казваме, че за майките са нужни детски заведения за деца, вместо коректното, че те са нужни на родителите.);
- Фактическа икономическа зависимост на жените от мъжете по различни причини – не само по-ниски доходи, но и доброволно поставяне в по-

ложение на материална зависимост;

- И други невидими бариери.

За да са налице споменатите предпоставки, без претенция за изчерпателност, би следвало да обърнем повече внимание и да работим за отстраняване на причините, породили и поддържащи статуквото.

Законодателните, институционалните, и административните несъвършенства благоприятстват неравнопоставеното положение на жените в семейния, в обществения и политическия живот. То обаче се благоприятства в много по-голяма степен от влиянието на културно-етническият модел, религията, образованието, нивото на личностно развитие и духовно израстване. Както се вижда, все нравствени категории.

Стереотипното поведение и отношение на неравнопоставеност между жените и мъжете само по себе си е пречка да имаме онези желани закони, административни и институционални механизми, които да насърчават и гарантират равнопоставеност.

Трябва да си дадем сметка, че религиозните пристрастия и слепи ярвания определено не благоприятстват равнопоставеност на жените и мъжете. Напротив, те насаждат и възпроизвеждат модела на неравнопоставеност, по-ниския статут на жените, подчиненост и зависимост от мъжете.

За промяната и разчупването на стереотипа в поведенческия модел най-голямо значение може да имат правилното образование и правилното интерпретиране на тези въпроси от медиите. Защото образованието и медиите имат най-голямата възпитаваща способност. И още за разчупване на стереотипа много може да помогне гилдията на психолозите. Ако тяхното познание и въздействие за психическото здраве на индивида стигне до колкото може по-голяма част от населението, освен за подобряване на психическото здраве на българската нация (от което вече спешно се нуждае), то ще помогне и за правилното осъзнаване за мястото и ролята на жената и на мъжа в живота. Тогава ще отпаднат много от невидимите бариери за професионално развитие на жените и по-голямото им участие в политиката и на ръководни длъжности. Защото невидимите бариери, или така наречения „стъклен таван“, съществуват в мнозинството от жените, а също и в мъжете, но от друга позиция, именно на психическа основа. Страхове, липсата на самоувереност и дръзновение, комплексът за малоценност, стеснените хоризонти на мислене, перфекционизмът, поставянето в положение на зависимост и пр. са предмет на психологията, психоанализата, психотерапията. Нужен е обаче национален механизъм и път, по който услугите на тези

специалисти да стигнат до хората превантивно, а не когато кризата вече е поразила индивида. Ако е налична политическа декларация и воля да се работи за подобряване на психическото здраве на нацията и укрепване на духа, ще се намери начин това да стане.

Накратко, усилията за промяна на статуквото, за повече равнопоставеност на половете и за повече жени в политиката и на места, където се вземат решения, касаещи обществото, би следвало да се насочат предимно към:

- 1) образованието;
- 2) медиите;
- 3) прилагане на достиженията на психологията в живота на хората.

Тези три области би следвало да станат приоритетни при разработването и реализирането на националните и регионалните политики за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете. Те биха могли да влязат в ползрението и действията и на неправителствените организации, чийто предмет на дейност засяга джендър-проблематиката. Осъзнаването е необходимо и на жените и на мъжете. Така мъжете също ще могат да преодолеят своите нагласи и без смущение да приемат фактически за равноправни жените, да ги допускат и поощряват в политиката и на властови позиции. Но за това трябва да се справят преди всичко със собствените си комплекси и амбиции.

Едва след необратима промяна на статуквото може да се приемат адекватни законови текстове, които на практика да се прилагат, да се изграждат институционални механизми и да се предприемат още успешни административни мерки за насърчаване на равнопоставеността на половете. Тогава можем да видим и отчетем повече жени в политиката и на ръководни длъжности за вземане на решения. И да бъдем свидетели на истинска еманципация, което означава освобождаване. Освобождаване на духа от предразсъдъци, комплекси за малоценност, страхове, зависимости.

Важно е да обърнем повече внимание на фундаменталните въпроси защо, по какви причини положението е такова, а не толкова на статистиката, която показва какво е положението. Разбира се, данните, проучванията и изследванията показват реалната дълбочина и обхват на проблема и са ценни, за да се премине към търсене на политически решения и този момент сякаш вече е настъпил. Основната работа за промяна обаче би трябвало да се върши най-вече по отношение създаване на условия и среда за отстраняване на причините за вредния стереотип и възпитаване на поведение за равнопоставеност.

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОПА

РЕГЛАМЕНТ НА СЪВЕТА (ЕИО) № 574/72

(продължение от бр. 2/2009 г.)

ДЯЛ VI. РАЗНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 108. Доказване на статут на сезонен работник

За да докаже, че е сезонен работник, наетото лице, включено в приложното поле на чл. 1, алинея "в" от регламента, трябва да представи трудовия си договор, подпечатан от службите по заетостта на държавата-членка, на чиято територия е отишло да работи или е работило. Ако в тази държава-членка не е сключен трудов договор за сезонна работа, по целесъобразност, в случай на заявление за обезщетения, институцията на страната на трудова заетост издава удостоверение, че въз основа на предоставената от съответното лице информация работата, която то извършва или е извършвало има сезонен характер.

Чл. 109. Споразумение за плащане на вноски

Работодателят, който няма място на стопанска дейност в държавата-членка, на чиято територия наетото лице е наето на работа, може да се споразумее с лицето то да поеме задълженията на работодателя по отношение на плащането на вноски.

Работодателят уведомява компетентната институция или, при необходимост, институцията, която е определена от компетентния орган на въпросната държава-членка, за всяко такова споразумение.

Чл. 110. Взаимна административна помощ във връзка с възстановяването на обезщетения, които не са били дължими

Ако институцията на държава-членка, която е предоставила обезщетения, възнамерява да заведе дело срещу лице, което е получило обезщетения, които не са му били дължими, институцията по мястото на пребиваване на въпросното лице или институцията, определена от компетентния орган на държавата-

членка, на чиято територия пребивава това лице, оказва съдействие на първата институция.

Чл. 111. Възстановяване на недължими плащания от институции за социална сигурност, както и искания от органи за подпомагане

1. Ако при отпускането или преразглеждането на обезщетения за инвалидност, старост или смърт (пенсии) съгласно разпоредбите на Глава 3 на Дял III от регламента, институцията на държава-членка е изплатила на получателя сума над тази, на която той има право, тази институция може да изиска от институцията на всяка друга държава-членка, която отговаря за изплащането на съответните обезщетения на въпросния получател, да приспадне надплатената сума от просрочените суми, които изплаща на същия получател. Последната институция превежда приспаднатата сума на институцията кредитор. Когато надплатената сума не може да се приспадне от просрочени плащания, се прилагат разпоредбите на параграф 2.

2. Когато институцията на дадена държава-членка е изплатила на получател сума над тази, на която той има право, тази институция може, при условията и в сроковете, определени от прилаганото от нея законодателство, да изиска от институцията на всяка друга държава-членка, която отговаря за изплащането на обезщетения на въпросния получател, да приспадне надплатената сума от сумите, които изплаща на същия получател. Последната институция извършва приспадането при условията и в сроковете, предвидени за такова прихващане от прилаганото от нея законодателство, все едно, че сумите са надплатени от нея и превежда приспаднатата сума на институцията кредитор.

3. Когато лице, за което се прилагат разпоредбите на регламента, е получило помощи на територията на държава-членка през период, през който е имало право на обезщетения съгласно законодателството на друга държава-членка, органът, който е отпуснал помощите, ако има законово право да

изисква обратно дължимите обезщетения на въпросното лице, може да изиска от институцията на всяка друга държава-членка, която отговаря за изплащането на обезщетения в полза на това лице, да приспадне сумата на изплатените помощи от сумите, които последната институция изплаща на същото лице.

Когато член на семейството на лице, за което се прилагат разпоредбите на регламента, е получил подпомагане на територията на държава-членка през период, през който въпросното лице имало право на обезщетения за съответния член на семейството съгласно законодателството на друга държава-членка, органът, който е отпуснал помощите, ако има законово право да изисква обратно дължимите обезщетения на въпросното лице за съответния член на семейството, може да изиска от институцията на всяка друга държава-членка, която отговаря за изплащането на такива обезщетения в полза на това лице, да приспадне сумата на изплатените помощи от сумите, които последната институция изплаща на същото лице за съответния член на семейството.

Институцията, която отговаря за плащанията, извършва приспадането при условията и в сроковете, предвидени за такова прихващане от прилаганото от нея законодателство, и превежда приспаданата сума на органа кредитор.

Чл. 112.

Когато дадена институция, пряко или чрез друга институция, е извършила недължими плащания, чието възстановяване е станало невъзможно, в крайна сметка въпросните суми остават за сметка на първата институция, освен когато недължимото плащане е било резултат от измама.

Чл. 113. Възстановяване на предоставени, но недължими обезщетения в натура на лица, наети на работа в сферата на международния транспорт

1. Ако правото на обезщетения в натура не бъде признато от компетентната институция, предоставените обезщетения в натура на лице, наето в сферата на международния транспорт от институцията по мястото на престой по силата на презумпцията по чл. 20, параграф 1 или чл. 62, параграф 1 от регламента за прилагане, се възстановява от компетентната институция.

2. Извършените разходи от институцията по

мястото на престой по отношение на всяко наето лице в сферата на международния транспорт, което преди това не е подало заявление до институцията по мястото на престой и няма право на обезщетения в натура, но въпреки това е получило обезщетения в натура при представяне на завереното удостоверение, посочено в член 20, параграф 1 или чл. 62, параграф 1 от регламента за прилагане, се възстановяват от институцията, която е посочена като компетентна във въпросното заверено удостоверение, или от всяка друга институция, определена за целта от компетентния орган на съответната държава-членка.

3. Компетентната институция или посочената като компетентна институция, в случая по параграф 2, или определената за целта институция дебитира сметката на получателя със стойността на предоставените му, но недължими обезщетения в натура. Въпросната институция уведомява за тези дебити Одиторския съвет, посочен в чл. 101, параграф 3 от регламента за прилагане, който изготвя справка за тях.

Чл. 114. Условни плащания на обезщетения в случаи на спорове относно приложимото законодателство или институцията, която следва да предоставя обезщетенията

В случай на спор между институциите или компетентните органи на две или повече държави-членки относно приложимото законодателство съгласно разпоредбите на Дял II от регламента или коя институция следва да предоставя обезщетенията на съответното лице, което при отсъствие на спор би могло да претендира за обезщетения, лицето условно получава обезщетенията, предвидени от законодателството, което се прилага от институцията по мястото на пребиваване или, ако съответното лице не пребивава на територията на една от заинтересованите държави-членки, обезщетенията, предвидени от законодателството, което се прилага от институцията, до която първо е подадено неговото заявление.

Чл. 115. Процедури за извършване на медицински прегледи в държава-членка, различна от компетентната държава

Институцията по мястото на пребиваване или престой, която съгласно разпоредбите на чл. 87 от регламента е длъжна да извърши медицински преглед, извършва това в съответствие с процедурите, опре-

делени от прилаганото от нея законодателство.

При отсъствие на такива процедури, тя отправя запитване до компетентната институция за информация относно процедурите, които следва да се приложат.

Чл. 116. Споразумения за възстановяването на вноски

1. Сключените споразумения съгласно разпоредбите на чл. 92, параграф 2 от регламента се вписват в Приложение 5 към регламента за прилагане.

2. Сключените споразумения за прилагането на разпоредбите на чл. 51 от регламента продължават да се прилагат при условие, че са включени в Приложение 5 към регламента за прилагане.

Чл. 117. Обработка на данни

1. Една или повече държави-членки, или техните компетентни органи, могат, след като са получили становището на административната комисия, да адаптират за обработка на данни образците на удостоверения, заверени удостоверения, декларации, заявления и други документи, заедно с операциите и методите за предаване на данните, предвидени за прилагането на регламента и регламента за прилагане.

2. Когато постигнатото развитие в обработката на данни в държавите-членки позволява това, административната комисия предприема необходимите проучвания за стандартизация и въвеждане в обща употреба на методите за корекция съгласно разпоредбите на параграф 1.

ДЯЛ VII. ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 118 (6) (12). Преходни разпоредби относно пенсиите за наети лица

1. При възникване на осигурителния случай преди 1 октомври 1972 г. или преди датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, и когато заявлението за пенсия не е довело до отпускане на обезщетение преди тази дата, това заявление дава основание, доколкото за съответния осигурителен риск трябва да се отпуснат обезщетения, за двойно отпускане на обезщетения за период преди тази дата:

а) за периода преди 1 октомври 1972 г. или пре-

ди датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, в съответствие с разпоредбите на регламента или на действащи споразумения между съответните държави-членки;

б) за периода от 1 октомври 1972 г. нататък или от датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, в съответствие с разпоредбите на регламента.

Въпреки това, ако изчислената сума съгласно разпоредбите на буква "а" е по-голяма от изчислената сума съгласно разпоредбите на буква "б", съответното лице продължава да има право на изчислената сума съгласно разпоредбите на буква "а".

2. Заявление за обезщетения за инвалидност, старост или заради загуба на източника на средства за издръжка, което е представено пред институция на държава-членка след 1 октомври 1972 г. или след датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, или на част от територията на тази държава, автоматично изисква преценка в съответствие с разпоредбите на регламента на отпуснатите обезщетения за същия осигурителен риск преди въпросната дата от институцията или институциите на една или повече други държави-членки; такава преценка не може да води до намаляване на размера на отпуснатите обезщетения.

Чл. 119 (6) (12). Преходни разпоредби относно пенсиите за самостоятелно заети лица

1. При настъпване на осигурителния риск преди 1 юли 1982 г. или преди датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, и когато заявлението за пенсия не е довело до отпускане на обезщетение преди тази дата, това заявление дава основание, доколкото за съответния осигурителен риск трябва да се отпуснат обезщетения, за двойно отпускане на обезщетения за период преди тази дата:

а) за периода преди 1 юли 1982 г. или преди датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, в съответствие с разпоредбите на регламента или на действащи споразумения между съответните държави-членки преди тази дата;

б) за периода от 1 юли 1982 г. нататък или от датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, в съответствие с разпоредбите на регламента.

Въпреки това, ако изчислената сума съгласно раз-

поредбите на буква “а” е по-голяма от изчислената сума съгласно разпоредбите на буква “б”, съответното лице продължава да има право на изчислената сума съгласно разпоредбите на буква “а”.

2. Заявление за обезщетения за инвалидност, старост или за наследници, което е представено пред институция на държава-членка след 1 юли 1982 г. или след датата на прилагане на регламента за прилагане на територията на съответната държава-членка, или на част от територията на тази държава, автоматично изисква преоценка в съответствие с разпоредбите на регламента на отпуснатите обезщетения за същия осигурителен случай преди въпросната дата от институцията или институциите на една или повече други държави-членки; такава преоценка не може да води до намаляване на размера на отпуснатите обезщетения.

Чл. 119а (5). Преходни разпоредби относно пенсиите с цел прилагане на последната част от чл. 15, параграф 1, буква “а” от регламента за прилагане

1. Когато датата на възникване на осигурителния случай предшества 1 януари 1987 г., и когато заявлението за пенсия все още не е довело до отпускане на обезщетение преди тази дата, това заявление дава основание, доколкото за съответния осигурителен риск трябва да се отпуснат обезщетения, за двойно отпускане на обезщетения:

а) за периода преди 1 януари 1987 г., в съответствие с разпоредбите на регламента или на действащи споразумения между съответните държави-членки;

б) за периода от 1 януари 1987 г. нататък, в съответствие с разпоредбите на регламента.

Въпреки това, ако изчислената сума съгласно разпоредбите на буква “а” е по-голяма от изчислената сума съгласно разпоредбите на буква “б”, съответното лице продължава да има право на изчислената сума съгласно разпоредбите на буква “а”.

2. Заявление за обезщетения за инвалидност, старост или за наследници, което е представено пред институция на държава-членка след 1 януари 1987 г., автоматично изисква преоценка в съответствие с разпоредбите на регламента на отпуснатите обезщетения за същия осигурителен риск преди въпросната дата от институцията или институциите на една или повече други държави-членки, без да се нарушават разпоредбите на член 3.

3. Правата на съответните лица, на които са отпуснати пенсии преди 1 януари 1987 г. на територията на

въпросната държава-членка, могат да се преразглеждат по тяхно искане в светлината на разпоредбите на Регламент на Съвета (ЕИО) № 3811/86.

4. Ако искането, посочено в параграф 3, е представено в срок от една година след 1 януари 1987 г., правата съгласно Регламент (ЕИО) № 3811/86 се придобиват от 1 януари 1987 г. или от датата на придобиването на право на пенсия, когато последно споменатата дата е след 1 януари 1987 г.; в такъв случай на съответните лица не могат да се противопоставят разпоредбите на законодателството на която и да е държава-членка относно прекратяването или ограничаването на права.

5. Ако искането, посочено в параграф 3, е представено след изтичането на едногодишния срок след 1 януари 1987 г., придобитите права съгласно разпоредбите на Регламент (ЕИО) № 3811/86, които не са отнети или по отношение на които периодът на ограничаване не е бил удължен, се придобиват от датата на подаване на искането, освен ако не са приложими по-благоприятни разпоредби на законодателството на която и да е държава-членка.

Чл. 120 (8).

.....

Чл. 121. Допълнителни споразумения за прилагане

1. При необходимост, две или повече държави-членки, или компетентните органи на тези държави-членки, могат да сключват споразумения, чиято цел е да допълват административната процедура за прилагане на регламента. Тези споразумения са изброени в Приложение 5 към регламента за прилагане.

2. Действащите споразумения в деня преди 1 октомври 1972 г., които са сходни на посочените в параграф 1, продължават да се прилагат при условие, че са включени в Приложение 5 към регламента за прилагане.

Чл. 122. Особени разпоредби относно изменението и допълнението на някои приложения

Приложения 1, 4, 5, 6, 7 и 8 към регламента за прилагане могат да се изменят с регламент на Комисията по искане на заинтересованата държава-членка или държави-членки, или техните компетентни органи, след получаване на становището на административната комисия.

90 ГОДИНИ МЕЖДУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА ТРУДА

“Всеобщият и траен мир може да съществува само на базата на социална справедливост.”

Из Устава на МОТ

Международна организация на труда (International Labour Organisation) е създадена на 11 април 1919 г. във Вашингтон по решение на Парижката мирна конференция като автономна междуправителствена организация.

Необходимостта от създаването на организация, която да защитава работническите права, е възникнала много по-рано, а създаването на този род организация е предложено още през XIX в. от двамата индустриалци Роберт Оуен (1771–1853) и Франсоа Даниел Легран (1783–1859).

През март 1890 г. в Берлин, по инициатива на Вилхелм II, се провежда I Международна конференция по труда с участието на 14 държави. (Трябвало е тази конференция да се проведе през май 1890 г. в Швейцария, но Германия я изпреварва). На тази първа конференция са приети само няколко пожелания за 11-часов работен ден, седмични почивки за детския труд, забрана на детския и женския нощен труд, хигиена на труда и др.

На Първата сесия на Общото събрание на ООН през 1946 г. на Международната организация на труда (МОТ) е предоставен статут на специализирана агенция на ООН.

Основни мотивировки в дейността на МОТ:

Хуманитарна мотивировка: Условия на труд, без последствия за здравето на работниците и техните семейства.

Политическа мотивировка: Трудещите се, чиито брой непрекъснато нараства с индустриализацията на обществото, предизвикваха сериозни проблеми, дори революции.

Икономическа мотивировка: Всяка социална реформа със своите неизбежни последствия върху цената на производството е в ущърб за икономическото развитие на съответната страна.

През 1919 г. Уставът на МОТ е редактиран от Комисията на международното законодателство на труда, учредена от Конференция за мир, състояща се от представители на девет страни: Белгия, Куба, САЩ, Франция, Италия, Япония, Полша, Обединено кралство Англия и Чехословакия под председателството на Самуел Гомпес – председател на американския синдикат AFL. Изградена е трипартитна организация, единствена по рода си, тъй като обединява представители на правителството, работодателите и работниците. Уставът на МОТ съставлява Част XIII от Версайския договор, с който приключва Първата световна война.

“Ако искаш мир, създай справедливост!” Тези думи, изречени в началото на 1920 г. от Албер Тома, първият директор на Секретариата на МОТ, и днес точно изразяват основната мисия на МОТ – да развива социалния прогрес.

Целта на Международната организация на труда е подобряване на условията на труд и живот на работещите, хармонизиране на отношенията между работодатели и наемни работници, чрез приемане на международни норми, с които се определят минимални стандарти в сферата на трудовите и осигурителни правоотношения.

Създадената от МОТ система от международни конвенции и препоръки в областта на труда регулира различни въпроси на правата на човека (напр. забраната на принудителния труд, защитата на правото на свободно сдружаване, премахване на дискриминацията при наемането и заемането на работа, прилагането на принципа за равно заплащане за равен труд на мъжа и жената и поощряване на пълната заетост, честни и безопасни условия на наемане на работа, социална сигурност и др.).

По решение на Нобеловия комитет, за обезпечаване на световния мир на основата на социална

справедливост, на МОТ е присъдена Нобелова награда за мир за 1969 г.

Структура

МОТ се състои от три основни институции, които се подчиняват на основния принцип на Организацията – трипартизъм (правителство, работодатели и работници).

1. Международната конференция на труда е нейният висш орган.

Всяка година през месец юни в Женева се провежда редовната среща на страните членки. Делегациите от страните членки се състоят от двама представители на правителството, един представител на работодателите и един на работниците. Те се придружават от технически съветници. Министърът на труда води делегацията и изразява позицията на правителството по време на общите дебати. Представителите на работодателите и на работниците гласуват и изказват мнение според инструкциите на своите организации. Често са в противоречия и не винаги са съгласни с мнението на своето правителство.

Конференцията приема международните трудови норми, организира трибуна за разглеждане на въпроси, свързани с труда и социалните проблеми. Конференцията приема бюджета на Организацията и Административния съвет.

2. Административният съвет е изпълнителният орган на МОТ. Провежда две срещи през годината в Женева и взема решения, свързани с политиката на МОТ, изготвя програма и бюджет и го предлага на Конференцията за одобрение, избира и Генерален директор (с петгодишен мандат).

Административният съвет се състои от 56 представители (и също толкова заместници), в които също е запазен принципът 2:1:1 – 28 представители на правителството, 14 работодатели и 14 работници. Десет от 28-те държави имат постоянни представители поради „голямата си индустриална значимост“ това са (Бразилия, Китай, Франция, Германия, Индия, Италия, Япония, Русия, Великобритания и САЩ), а останалите 18 се избират от Конференцията на всеки три години на географски принцип. Представителите на организациите на работодателите и на организации на работниците се избират персонално.

Работниците и работодателите сами избират своите представители.

Добре позната чрез своите инициативи, МОТ е ядрото на всички дейности, които се осъществяват

под контрола на Административния съвет и под ръководството на генералния директор с мандат от пет години, който може да бъде подновен.

3. Международното бюро по труда (International Labour Office) изпълнява функцията на секретариат на МОТ и води между другото постоянна статистика на пазара на труда и на трудовоправната ситуация в страните членки.

В МОТ членуват 180 държави (последно на 17 януари 2007 г. е приет Бруней).

Служителите на МОТ са около 1900 от 110 националности общо в 40 бюра на МОТ по целия свят и в Женева, както и около 600 експерти за отделните региони по програмите на МОТ. МОТ разполага с изследователски център и издателска къща.

В дейността на МОТ се очертават три основни насоки:

- **нормотворческа** – това е основната дейност – приемане на международни трудови конвенции и препоръки, чието предназначение е да установяват международни норми за регулиране на труда, които очертават линията, която насърчава развитието националните трудови законодателства и социална политика на държавите;
- **техническо сътрудничество** – състои се в оказване на помощ и съдействие на държавите членки при решаване на практически въпроси, свързани с труда и положението на трудещите се;
- **изследователска, проучвателна и информационна дейност** на МОТ. Тя се осъществява от МБТ. То подготвя материалите по въпроси, включени в дневния ред на МКТ и на Административния съвет, предоставя съвети, експертни заключения и мнения по законопроекти и други проекти в областта на труда, общественото осигуряване, извършва и публикува научни изследвания, в които обобщава международния опит в решаването на трудовите и социалните проблеми.

Мандат на МОТ

Социалната справедливост и защитата на правата на трудещите се е основната мисия на МОТ. МОТ финализира конвенциите и международните разпоредби на труда, които дефинират минималните норми, подлежащи на спазване в неговия ресор, а именно: синдикална свобода, правото на синдикализиране и колективно договаряне, премахване на принудителния труд, равни шансо-

ве и др. МОТ също така осигурява техническото изпълнение в отделните сектори като обучение и професионална квалификация, условия на труд, обучение и управление, кооперативи, социална защита, трудова статистика, здраве и безопасност при работа. МОТ насърчава сформирването на независими работодателски организации на работодателите и на работниците, улеснява тяхната дейност с организиране на обучение и експертна помощ. В системата на Обединените нации МОТ е единствената организация по рода си, в която на трипартитен принцип в работата на управителния орган участват работодатели и работници наравно с представители на правителството.

Участие на България в МОТ

България е приета в МОТ чак след приемането ѝ в Обществото на народите (ОН) (6 декември 1920 г.) и затова не участва в Първата сесия на Международната конференция във Вашингтон (1919 г.) и във Втората конференция в Генуа (1920 г.), а чак в Третата сесия в Женева (1921 г.) тя изпраща двама представители. Обикновено министърът на труда и социалната политика представлява правителството в МОТ и в нейните ръководни органи.

България е в първата десетка на държавите, които са ратифицирали най-много конвенции на МОТ. Броят на регистрираните от България ратификации на международни трудови конвенции е 96 от всичко 188 конвенции на МОТ, приети до края на 2008 г. В това число влизат и над 18 ратифицирани конвенции на МОТ в областта на общественото осигуряване, които дават облика на съвременното осигурително законодателство. Това на практика доказва волята на България за провеждане на активна политика в тази област. Част от ратифицираните конвенции са:

- К 1 относно работното време (индустрия);
- К 3 относно работата на жените преди и след раждане;
- К 12 относно обезщетението при трудови злополуки (земеделие);
- К 29 относно принудителния труд;
- К 35 относно осигуровката старост (индустрия и др.);
- К 37 относно осигуровката инвалидност (индустрия и др.);
- К 39 относно осигуровката смърт (индустрия и др.);

- К 42 относно обезщетенията при професионални болести;
- К 44 относно безработицата;
- К 98 относно правото на сдружаване и колективно договаряне;
- К 100 относно правото на равно заплащане;
- К 102 относно социална сигурност (минимални стандарти);
- К 105 относно премахване на принудителния труд;
- К 111 относно дискриминацията в областта на труда и професиите;
- К 138 относно минималната възраст за приемане на работа;
- К 156 относно равенството на възможностите и еднаквото отношение към работниците и служителите от двата пола: работници и служители със семейни задължения;
- К 157 за запазване на правата в общественото осигуряване;
- К 173 относно защитата на вземанията на работниците в случай на несъстоятелност на работодателя;
- К 177 относно надомния труд;
- К 182 относно най-тежките форми на детски труд;
- К 183 за закрилата на майчинството;
- К 187 относно безопасността и здравето при работа и др.

На 9 юни 2009 г. влезе в сила **Конвенция № 122 на МОТ за политиката по заетостта** (ДВ, бр. 45 от 16 юни 2009 г.). Тази конвенция е приета в Женева на 9 юли 1964 г., а е ратифицирана със закон, приет от 40-то Народно събрание на 13 март 2008 г. Конвенция №122 на МОТ задължава всяка страна да прави политика, осигуряваща възможност за всеки работещ да избира свободно работа и тя да бъде максимално изгодна. Всеки работник трябва да има възможност да се квалифицира, да е обучен и да използва по най-ефективен начин уменията и квалификацията, които е придобил. От тези възможности той трябва да се възползва безусловно, независимо от своята раса, цвят, пол, религия, политически възгледи или социален произход. В Конвенция №122 изрично се упоменава, че прилагането на такъв тип политика трябва да бъде съобразено с националните особености, условия и практики и съобразно възможностите на националните ресурси.

Новата правителствена политика на България вече е насочена не толкова към ратифициране на

нови конвенции, а в по-голяма степен към стриктно прилагане на влезлите в сила за България, както чрез усъвършенстване на националното законодателство, така и на практика.

България е активен участник в сесиите на Международната конференция на труда, в работата на редица отраслови комитети на организацията и в заседанията на европейските регионални конференции.

Дейност на МОТ в България

Напоследък МОТ използва като инструмент за планиране т.нар. програми за достоен труд (ПДТ). Те насърчават достойната работа като главен компонент на политиката за развитие на отделната страна. Използването им трябва да доведе до възприемането на достойния труд като национална цел на политиката на правителството и на социалните партньори. Програмите за достоен труд дават възможност знанията и актовете на МОТ да служат на тристранните партньори да издигат достойния труд в рамките на компетентността на организацията. ПДТ дават възможност за определяне, с участието на социалните партньори, на приоритетните области на сътрудничество. Тези приоритети определят и резултатите, за които се работи чрез програмните дейности, финансирани чрез редовния бюджет и извънбюджетни средства на МОТ.

Приоритетите на ПДТ в България през последните години са:

1. Заетост и политика на пазара на труда, които отговарят на националните нужди и на европейските стандарти;
2. Подобрена политика в областта на социалната закрила, в това число и подобрена работна среда

за всички неравностойни групи;

3. Засилване на влиянието на социалните партньори чрез развитие на представителството и услугите, които предлагат на членовете си;

4. Подобрен социален диалог и нови съдебни механизми за уреждане на трудовите спорове.

България участва и в най-мощната програма за техническо сътрудничество в рамките на МОТ – **Международната програма за елиминиране на детския труд (ПРЕС)**. По линия на тази програма са осъществени две консултация мисии. Екип от социолози извърши качествено изследване върху размера, териториалното разпределение и характеристиките на детския труд и подготви Национален доклад за детския труд. В рамките на специално организиран с финансовата подкрепа на ИПЕК семинар, докладът бе представен и обсъден с всички заинтересовани държавни органи, социалните партньори и НПО, занимаващи се с проблемите на децата. През месец август 2002 г. бе приет **Национален план за действие за премахване на най-тежките форми на детския труд**.

България, подкрепяйки и участвайки в многообхватната **програма за техническо сътрудничество по приложението на Декларацията за принципите и фундаменталните права при работа**, цели въвеждането на качествено нова система на индустриални отношения, олицетворяваща безвъзвратния процес на демократизация и децентрализация в държавата. Тази дейност се провежда на основата на един непрекъснат диалог с гражданското общество посредством неговите неправителствени организации, както и с традиционно активното съдействие на социалните партньори на правителството.*

*Публикацията е подготвена за печат от Валентина Минчева, редактор на Бюлетина на НОИ, на основата на материали от периодичния печат, Държавен вестник и тематични сайтове в Интернет.

*Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа
можете да получите от страниците в Интернет на:*

Национален осигурителен институт ***www.nssi.bg***

*Министерство на труда и
социалната политика* ***www.mlsp.government.bg***

Комисия за финансов надзор ***www.fsc.bg***

*Проект “Пазар на труда”
към Американската агенция за
международно развитие* ***www.pension.bg***

*Редакцията колегия очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

*1303 София, бул. “Ал. Стамболийски” № 62-64
Тел: 02 926 1010; 02 926 1028
Бюлетинът се разпространява безплатно.*